
Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru

Procjena utjecaja na dijete i određivanje kazne

Children of Prisoners Europe

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru
Procjena utjecaja na dijete i određivanje kazne

Zima 2015

Urednica
Hannah Lynn

Children of Prisoners Europe (COPE) paneuropska je mreža neprofitnih organizacija koje djeluju u ime djece odvojene od roditelja na izdržavanju zatvorske kazne. Mreža potiče inovativne perspektive i prakse u cilju osiguravanja da djeca čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne u potpunosti imaju prava koja im pripadaju u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta i Poveljom EU-a o temeljnim pravima, kao i poduzimanje mjera u svrhu omogućivanja dobrobiti i razvoja te djece.

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru dvogodišnja je publikacija kojoj je cilj proširiti proučavanje pitanja značajnih za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu i zadovoljiti rastuće potrebe u odnosu na razvoj, provedbu i prakticiranje prava, politika i praksi za promicanje njihove dobrobiti. U svrhu poticanja novih perspektiva za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, časopis objavljuje članke eminentnih znanstvenika i stručnjaka na području prava djece, dobrobiti djece, kaznenog i društvenog prava, psihologije, kaznenih pitanja i drugih disciplina; iako objavljeni članci ne predstavljaju nužno mišljenja inicijative COPE. Odabrani članci pregledani su od strane urednika, ali nisu recenzirani. Urednik se zalaže za obrazloženu ideološku različitost i podržava prijedloge povezane s posebnim problemima i doprinosima.

Savjetnici urednika

Liz Ayre
Chris McCully

Obrt za prevoditeljske usluge "SLAVIC"

Children of Prisoners Europe zahvalna je na dugogodišnjoj podršci Fondacije Bernard van Leer koja je omogućila izdavanje ovog časopisa.

Europska inicijativa za djecu zatvorenika neprofitna je organizacija registrirana u Francuskoj u skladu s francuskim Zakonom o udruženjima iz 1901. godine.

SIRET : 437 527 013 00019

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru

© 2015

Sadržaj

Procjenjivanje utjecaja zatvaranja roditelja na dijete:
etička pitanja

Kate Philbrick 2

Načela za razmatranje djece optuženika prilikom
određivanja kazne

časna sutkinja Eleanor L. Bush 5

Izješća o utjecaju kaznenog djela na dijete i irska
probacijska služba [intervju]

Vivian Geiran 8

Čija prava? Kakav utjecaj? Potencijal za razvoj
izješća o utjecaju kaznenog djela na dijete u
irskom kaznenopravnom sustavu

Fiona Donson 10

Razvoj u južnoafričkom zakonodavstvu u odnosu
na određivanje kazne primarnim skrbnicima

Ann Skelton i Lynne Mansfield-Barry 14

Procjene utjecaja na dijete i obitelj: ključna
postignuća u Škotskoj

Tânia Loureiro i Nancy Loucks 16

Kratko, ali ne slatko: istraživanje utjecaja kratke
zatvorske kazne na majke

Lucy Baldwin i Rona Epstein 20

Povreda prava djeteta u Švedskoj kada roditelj
izdržava zatvorsku kaznu

Johanna Schiratzki 23

Dobrobit djece prije zatvaranja roditelja

Joni Reef, Anja Dirkzwager, Paul Nieuwebeerta 25

Stavovi izneseni u ovim člancima ne predstavljaju nužno stavove
Europske inicijative za djecu zatvorenika

Procjenjivanje utjecaja zatvaranja roditelja na dijete: etička pitanja

Kate Philbrick
dobitnica Ordена Britanskog carstva (OBE)
bivša predsjednica COPE-a

„Usklađivanje s neposrednim uzrokom ne jamči neposrednu akciju“

Alain Bouregba, osnivač COPE mreže

UN-ova Konvencija o pravima djeteta (UNCRC) je 1989. godine u svim državama, koje su ratificirale Konvenciju, uvela univerzalnu obvezu razmatranja utjecaja koji odlučivanje prilikom određivanja kazni za roditelje ima na djecu, uz detaljno utvrđivanje prava na temelju dogovorenih etičkih načela za donošenje odluka koje utječu na dobrobit djeteta.¹

Dijete ima pravo:

- na nediskriminaciju i zaštitu od svih oblika diskriminacije usmjerene na dijete, njegove roditelje ili zakonske skrbnike bez obzira na njihovu rasu, [...] ili drugi položaj, uključujući djelatnosti roditelja (članak 2.);
- da se o interesima djeteta vodi računa u svim akcijama koje se poduzimaju u svezi njih (članak 3.)
- da ga roditelji i obitelj usmjeravaju i vode; (članak 5.)
- na opstanak i razvoj (članak 6.2);
- na zajednički život s roditeljima, osim kada je odvajanje od roditelja potrebno radi dobrobiti djeteta (članak 9.1);
- na redovito održavanje odnosa s roditeljima, ako je od njih odvojeno (i ako se time ne ugrožava dobrobit djeteta) (članak 9.3);
- na mišljenje i saslušanje te uvažavanje u svim postupcima koji se na njega odnose, uključujući sudbene i upravne postupke, izravno ili preko posrednika ili odgovarajuće službe (članak 12.).

Ova se etička načela odnose na svu djecu. Odlazak roditelja na izdržavanje zatvorske kazne utječe na djecu koja s njim/njom žive ili su u bliskim odnosima. Nedvojbeno je da se sram i stigma javljaju kod svakog djeteta koje zna da njegov roditelj odlazi u zatvor; ovdje se ipak razmatraju samo ona djeca koja su izravno pogođena odvajanjem od roditelja s kojim su u bliskim odnosima.

Država sudi osobama optuženim za počinjenje kaznenog djela koje se smatra štetnim za državu; a zatvaranje roditelja prije sudske rasprave ili nakon određivanja kazne može utjecati na njihovu djecu. Tradicionalno su države implicitno prihvatile da je opravdana šteta ona koja proizlazi iz zatvorskih kazni utvrđenih za počinjenje određenih dokazanih zločina

¹ Ova obveza izričito je ugrađena u nacionalno zakonodavstvo nekoliko europskih država.

ili u slučajevima pritvora u cilju smanjenja opasnosti od daljnjeg počinjenja kaznenih djela ili bijega. Pretpostavlja se da ono što je korisno na društvo - i za samog zatvorenika ili zatvorenicu - nadjačava bilo koju posljedičnu štetu za društvo, zatvorenike i njihovu djecu. Etički gledano, ako najbolji interesi djeteta imaju primarni značaj - a poznato je da mnoga djeca pate zbog posljedica zatvaranja svojih roditelja od strane države - u pokušaju ograničavanja takvih nepovoljnih utjecaja u obzir se moraju uzeti i djeca, zajedno s potrebama države.²

Državna tijela koja provode zakone imaju neposrednih problema u odnosu na roditelje koji su prekršili zakon: kako će se, u mreži pojedinačnih prava i potreba u krugu obitelji, prava djeteta uzeti u obzir ako roditelj ne želi da se dijete uključi u postupak? Prisutni su i problemi u odnosu na prikupljanje podataka ako osoba kojoj se sudi ne otkrije osobi odgovornoj za prikupljanje podataka da ima djecu; razmatrat će se samo položaj djece koja su prijavljena tijekom tog postupka, a relevantni su pak interesi sve djece. Razdvajanje uzrokovano pritvorom prije postupka suđenja (prije određivanja kazne) moglo bi psihički biti štetnije za djecu jer njihovi roditelji u tom slučaju nemaju vremena pripremiti svoju djecu, a još je manje vremena za otkrivanje o kojoj se djeci radi i kako bi na njih utjecalo zatvaranje roditelja. Često roditelji prilikom uhićenja i suđenja ne informiraju odgovorne vlasti o svojoj djeci jer se ni sami nisu u stanju suočiti sa svojom situacijom ili ne znaju ispravno riječima objasniti situaciju svojoj djeci ili ne razumiju ili ne vjeruju da je u najboljem interesu njihove djece da se ona uključe u cijeli postupak ili pripadnu pod nadzor države.³

² Članak 13. UNCRC-a navodi da uživanje ovoga prava može biti podvrgnuto određenim ograničenjima, npr. radi zaštite nacionalne sigurnosti ili javnog poretka, što podrazumijeva da druga načela ili prava ne podliježu ovom ograničenju. Načela Odbora za prava djeteta, usvojena u okviru južnoafričkog Ustava, podržana su u slučaju S v. M pred Ustavnim sudom 2007. godine, u kojem primarnom skrbniku nije određena kazna zatvora zbog odgovornosti skrbništva nad djecom. Za pregled najnovije literature o utjecaju zatvaranja, pogledajte: Weaver, B. i Nolan, D. (2015.) *Obitelji zatvorenika: pregled dokaza*. Glasgow: Centar za mladež i kazneno pravosuđe. Dva ranija istraživanja istaknula su utjecaj samog sudskog procesa putem citiranja iskaza mladih ljudi pogođenih predmetnom problematikom. Također pogledajte: Brown, K. (2001.) *Nitko me nikad nije pitao: mladi ljudi čiji je član obitelji u zatvoru*. London: Akcija za obitelji zatvorenika; i obitelji izvan zatvora (2001.). *Tinejdžeri čiji je član obitelji u zatvoru*.

³ U jednom je slučaju u Ženevi dijete umrlo kada je majka uhićena i pritvorena jer nitko nije znao da to dijete uopće postoji

Kako bi potencijalni zatvorenik slobodno pružio navedene informacije, on/ona treba imati povjerenja u osobu kojoj daje te informacije o svojoj djeci i treba vjerovati da će se te informacije koristiti na ispravan način. Unatoč uvjerljivim argumentima za individualne slobode i prava zaštite podataka, a u svjetlu velikih količina informacija koje država prikuplja o svim pojedincima, ironično je da se ovdje pozitivno može iskoristiti detaljno znanje, nalik na „velikog brata“, o postojanju djece pritvorenih osoba.

Pojavljaju se i druga etička pitanja, ne samo u odnosu na djecu pogođenu zatvaranjem roditelja, nego i u odnosu na zatvorenike, zajednicu i društvo u cjelini. Ako roditelji prijave i spomenu svoju djecu kako bi postigli naklonost i blaži pristup suda, može li se to smatrati „instrumentalizacijom“ djece? Je li pravedno da osoba s djetetom koja počinje zločin može iskoristiti alternativne načine kažnjavanja umjesto pritvora, dok osoba bez djeteta dobiva kaznu zatvora? Nadalje, kako se rizici za sigurnost društva koji proizlaze iz nezatvaranja osobe mogu odgovorno odvagnuti u odnosu na rizike za štetu nanесenu djetetu koja proizlazi iz zatvaranja roditelja? Možda se trebaju zatvoriti samo one osobe koje počinje zločine za koje država ne može pronaći nikakvu alternativu za zatvorsku kaznu. Ako su, kao opće pravilo, interesi djeteta od iznimne važnosti, onda se to treba uzeti u obzir kada su potencijalni zatvorenici roditelji ili skrbnici. Manje radikalno gledano, interesi djece trebaju se uzeti u obzir prilikom određivanja mjesta i načina odrađivanja kazne kako bi se omogućio kontakt između djece i roditelja.

Jednom kada se djeca identificiraju, na koji se način može provesti bilo kakva procjena djetetove dobrobiti i utjecaj predstojećeg zatvaranja na njih? Ako roditelj nije obavijestio dijete o mogućem zatvaranju, tko onda, i da li itko, ima pravo o tome obavijestiti dijete? Je li etično izravno obavijestiti dijete ako roditelj ima pravo na dijeljenje te informacije i ako otkrivanje te informacije može naštetiti odnosu djeteta sa svojim roditeljem? Trebaju li, umjesto toga, osobe koje rade s roditeljima nastojati potaknuti roditelje i omogućiti

im da razgovaraju sa svojim djetetom?

Ako djeca nisu za zatvaranje saznala izravno od svog pritvorenog roditelja ili drugih skrbnika, kako se može procijeniti utjecaj? Kako se uopće na bilo koji način može procijeniti bilo kakav utjecaj bez uplitanja diskriminacije? Može li se socijalni radnik - ili općenitije, te stoga i uobičajenije, škola ili vrtić - uključiti u procjenu i provesti takvu procjenu diskretno? Potrebne su značajne mjere zaštite podataka, kao i promišljena obuka.

Mreža potreba pojedinih obitelji, države i djeteta uključenih u procjenu utjecaja zatvaranja na djecu zahtijeva dodatno etičko razmatranje: mora se raspraviti o tome kako istaknuti i uzeti u obzir ovu skupinu djece bez još veće stigmatizacije i pogoršavanja poteškoća s kojima se ta djeca susreću.

Unatoč gore navedenim poteškoćama te s obzirom na etički imperativ da se najbolji interes djeteta uzme u obzir, možda bi sudovi trebali biti hrabriji u donošenju presuda i izricanju kazni koje omogućuju održavanje odnosa između roditelja i djeteta, bilo kroz izravnu skrb za dijete kod kuće ili osiguravanje da se roditelji pritvore blizu kuće, što bi omogućilo prakticiranje i održavanje bliskih odnosa između roditelja i djece. U tu će se svrhu prilikom određivanja kazne idealno uzeti u obzir postojanje bilo kojeg utjecaja na djecu; u najmanju ruku,

to će uzeti u obzir nadležna tijela koja odlučuju kada i kako će zatvorenik živjeti i obavljati svoje roditeljske dužnosti tijekom izdržavanja kazne.

Trebaju li se djeca saslušati u pogledu svih odluka koje se na njih odnose, s obzirom na to da zatvaranje roditelja nedvojbeno utječe na njih? Kako se to može ostvariti bez da se djeca izričito osjećaju diskriminiranim, s obzirom da je situacija u kojoj se nalaze uzrokovana postupcima njihovih roditelja? Kako se djeci može pružiti prilika da daju izjave, a da se njima pritom ne manipulira i da se na njih ne utječe na bilo koji način? Treba li to učiniti procjenitelj utjecaja koji zastupa dijete pred sudom i kako možemo osigurati autentičnost takvog zastupanja?

Mreža potreba pojedinih obitelji, države i djeteta uključenih u procjenu utjecaja zatvaranja na djecu prije izdržavanja pritvora zahtijeva dodatno etičko razmatranje: mora se raspraviti o tome kako istaknuti i uzeti u obzir ovu skupinu djece s „izvanrednim životnim iskustvima“ bez još veće stigmatizacije i pogoršavanja poteškoća s kojima se susreću.

Načela za razmatranje djece optuženika prilikom određivanja kazne

časna sutkinja Eleanor L. Bush
sutkinja, Odjel za obiteljsko pravo
Okružni žalbeni sud u Alleghenyju

Tekst koji slijedi izvadak je iz članka „Nije uobičajeno relevantno? Razmatranje djece optuženika prilikom određivanja kazne“ autorice Eleanor Bush, objavljenog u časopisu Federal Probation u ožujku 1990.¹ Taj članak, izvorno objavljen u kontekstu američkog kaznenog zakona i izricanja kazne, bavi se relevantnim karakteristikama počinitelja kaznenog djela, posebno činjenicom da optuženik ima djecu, prilikom određivanja bi li se trebala izreći kazna izvan federalnih smjernica o određivanju kazne. Bush istražuje obrazloženja za razmatranje djece prilikom izricanja kazne roditelju te nudi smjernice o korištenju obrazloženja i načela kod odstupanja od smjernica. Neke specifične reference na američki zakon uklonjene su kako bi članak bio pristupačniji međunarodnim čitateljima.

Sudac bi se prilikom pažljivijeg razmatranja okolnosti slučaja protiv roditelja trebao voditi sljedećim načelima. Načela su organizirana unutar općeg okvira kojim se najprije utvrđuju temeljni strukturni principi, zatim se daju smjernice o tome kada razmatrati posljedice izricanja kazne za djecu, a naposljetku i smjernice o tome kako razmatrati djecu.

Strukturna načela

1. Poštujte [potrebu] za izricanjem kazni koje su „dovoljne, no nisu strože nego što je to potrebno, kako bi bile u skladu sa svrhom“ izricanja kazne.²
2. Izričite kazne kojima ćete izbjeći da nedužne strane pretrpe štetu. [...U] najvećoj mogućoj mjeri, teret nametnut kaznom trebao bi biti takav da ga snosi samo optuženik.
3. Izričite kazne kojima se izbjegava razdvajanje obitelji.
4. [Zatvorska ili nezatvorska] faza donošenja odluka najvažniji je dio u kojem treba razmotriti posljedice izricanja kazne na djecu.
5. Prije izricanja zatvorske kazne uzmite u obzir djecu optuženika prilikom odabira oblika zatvorske kazne i određivanja njezinog trajanja.

Kada razmatrati posljedice kazne na uzdržavanike

Procjena kaznenog djela – sudac bi najprije trebao procijeniti kazneno djelo kako bi utvrdio ulaze li

posljedice kazne na djecu u [...] odluku. [Wheelerovo] istraživanje pokazalo je da suci dosljedno razmatraju štetu, koja se definira kao posljedica kaznenog djela; krivnju počinitelja kaznenog djela [...]; i posljedice izabrane kazne.³

Općenito, ako je ozbiljnost bilo dimenzije štete ili dimenzije krivnje visoka, procjena te dimenzije bit će ključna za [...] donošenje odluke.

[...] Ako ni dimenzija štete ni dimenzija krivnje nisu posebno ozbiljne, tada nijedna pojedina dimenzija neće biti ključna za [...] donošenje odluke, a procjena posljedica za djecu optuženika trebala bi se razmotriti i ocijeniti prilikom donošenja [...] odluke.

Drugi [je] opći prijedlog da, jednom kad je postignut specifični odvratajući učinak, sudac dobro razmotri posljedice odabira kazne.

Uz te opće prijedloge iz sudske se prakse može izdvojiti sljedeće načelo, koje je posebno povezano s uzdržavanicima.

6. Kada je optuženik počinio kazneno djelo kako bi zadovoljio hitne potrebe obitelji, razmotrite posljedice izricanja kazne. Tendencija je da se zbog motiva potrebe u kaznenom djelu utvrdi ublažena krivnja. Izricanje zatvorske kazne optuženiku u takvom slučaju dovest će do daljnje štete potrebitoj obitelji koja treba podršku.

Procjena kaznene evidencije optuženika – smjernice pridaju veliku važnost kaznenoj evidenciji optuženika. Ovaj prijedlog ne zahtijeva eliminaciju tog faktora. U nekim slučajevima, dugačka kaznena evidencija prevagnut će nad posljedicama za djecu u određivanju presude. Dugačka kaznena evidencija može u pitanje dovesti iskrenost tvrdnje optuženika o zabrinutosti za djecu. Sudac se može s pravom pitati zašto bi se roditelji koji brinu o svojoj djeci opetovano izlagali riziku od odvajanja od djece koje naredi sud.

...sudac zatim treba razmotriti vrstu posljedica situacije u kojoj se optuženik nalazi. Sudac se vodi temeljnim strukturnim načelom kako bi izbjegao razdvajanje obitelji optuženika. [...] Sljedeća načela vode postupak utvrđivanja i procjene posljedica [...] za djecu optuženika.

7. Izričite kazne kojima izbjegavate lišavanje djece roditeljske skrbi. Jedan je sudac obrazložio ovo načelo. Mišljenja je da je lišavanje djeteta

1 Bush, E. (1990.). Nije uobičajeno relevantno? Razmatranje djece optuženika prilikom određivanja kazne. *Federal Probation* 54(1), 15.

2 18 U.S.C.A. odjeljak 3553(a) (West Supp. 1988.).

3 Stanton Wheeler, Kenneth Mann i Austin Sarat. *Izricanje presude: Kaznjavanje počinitelja gospodarskih kaznenih djela* poglavlje 5 redak 47 (1987.) (neobjavljen rukopis dostupan u knjižnici Yale Law School).

roditelja ozbiljna odluka koja ima posljedice ne samo za dijete, već i za cijelo društvo.

To načelo obuhvaća čitav niz mogućih lišavanja. Kad sudac izreče zatvorsku kaznu roditelju, djeca mogu ostati živjeti s preostalim roditeljem, privremeno ostati kod rodbine ili prijatelja ili biti udomljena kod skrbnika. U nekim slučajevima, izricanje zatvorske kazne optuženiku može kasnije biti razlog za oduzimanje roditeljske skrbi optuženiku.⁴ Zbog toga sudac mora biti svjestan činjenice da ono što na prvi pogled izgleda kao privremeno prisilno razdvajanje zapravo može postati trajno.

Odvajanje djeteta od roditelja može potencijalno imati ozbiljne posljedice za dijete.⁵ Međutim, te posljedice vjerojatno postupno postaju sve ozbiljnije u odnosu na okolnosti u okviru gore navedenog raspona. Zbog toga, kad zatvorska kazna za posljedicu ima dodjelu djece optuženika skrbniku, ta bi okolnost trebala u velikoj mjeri ići u prilog suzdržavanju od izricanja zatvorske kazne. Suci bi također trebali pripaziti na podcjenjivanje posljedica izricanja zatvorske kazne roditelju u slučaju kada su rodbina ili prijatelji voljni preuzeti skrb nad djecom. Suci se često ohrabre činjenicom da takva mogućnost postoji. Međutim, istraživanja o posljedicama zatvorske kazne na djecu optuženika proturječe pretpostavci o stabilnosti takvih mogućnosti skrbi.⁶

8. Vrednujte skrb koju pružaju očevi jednako visoko kao skrb koju pružaju majke. Neki intervjuirani suci naglasili su svoju posebnu naklonost majčinskoj skrbi prilikom izricanja kazni. Istraživanja potvrđuju navode sudaca.⁷

Takva posebna naklonost majčinskoj skrbi više odražava stereotipe nego stvarnost. Sackovo istraživanje⁸, primjerice, naglašava štetu koju trpe djeca lišena očinske skrbi zbog zatvorske kazne.

9. U slučajevima kada djeca imaju posebne potrebe koje zahtijevaju pozornost i skrb od strane optuženika, izrecite kazne koje optuženiku omogućuju da se bavi tim potrebama. Sudac ponekad mora izreći kaznu nekome tko ima teško

4 Pogledajte Stanton, A. M. (1980.). *Kada majke idu u zatvor*. Lexington, MA: Lexington, str. 3.

5 Pogledajte Goldstein, J., Freud A. i Solnit, A. J. (1979.). *Iznad najboljeg interesa djeteta*. str. 31.-34.

6 Pogledajte Stanton nav. dj., str. 39., 120; i Rosenkrantz, L. i Joshua, V. (1982., siječanj/veljača). Djeca roditelja zatvorenika: skriveno stanovništvo. *Children Today*, str. 3.

7 Istraživanje o izricanju kazni na prvostupanjskom kaznenom sudu u New Yorku pokazalo je da su suci naklonjeniji majkama nego očevima prilikom izricanja kazne; pogledajte Daly, K. (1987.). Diskriminacija na kaznenim sudovima: Obitelj, rod i problem jednakog postupanja. Časopis *Social Forces* 66(152), 163.-65.

8 Sack., W. H. (1977.). Djeca očeva zatvorenika. Časopis *Psychiatry* 40(163).

bolesno dijete ili dijete s ozbiljnim emocionalnim ili mentalnim poteškoćama. Zbog takvih okolnosti izricanje zatvorske kazne roditelju može dovesti do ozbiljnih poteškoća za dijete. Općenito gledano, sudac u takvim slučajevima ne bi trebao izreći zatvorsku kaznu. Ako sudac odluči da je zatvorska kazna potrebna, trebao bi nastojati izreći kaznu koja će optuženiku dati najveću mogućnost da se nastavi baviti potrebama djeteta.

10. Izričite kazne kojima izbjegavate ugrožavanje financijske podrške obitelji. Jedan je sudac mišljenja da je važno pitanje hoće li se obitelj „raspasti“ ili ne ako ostane bez financijske podrške koju joj je pružao optuženik. [...] Ovim se načelom prepoznaje činjenica da gubitak financijske podrške u siromašnoj obitelji ili obitelji u nepovoljnom položaju može tu obitelj uništiti i imati ozbiljne posljedice za djecu.

Kako razmatrati posljedice kazne na uzdržavanike

Sucu koji razmatra roditeljske obveze optuženika potrebna su načela kojima se određuje kako se na te obveze treba gledati i koji utjecaj one trebaju imati na odabir kazne. Sljedeća načela nude pomoć u ocjeni merituma zahtjeva optuženika za razmatranje i u procjeni dostupnih vrsta kazni.

Procjena odnosa roditelj-dijete – „dobre“ obitelji suci više razmatraju od „loših“. Cilj sljedećih načela jest pomoći u određivanju koje obitelji zaslužuju razmatranje suca.

11. Definirajte „obitelj“ opsežno. Suci imaju tendenciju definiranja „obitelji“ na temelju vlastitih iskustava ili stereotipne nuklearne obitelji. Takva definicija može biti preuska u slučaju obitelji koje pripadaju različitim klasama, rasama ili kulturama. [...] Jedan psihijatar predlaže definiciju obitelji s obzirom na funkcije koje obavlja za svoje članove, a ne s obzirom na njezin posebni sastav.⁹

12. Suzdržite se od sumnji u roditeljske vještine optuženika u nedostatku konkretnih dokaza. U intervjuima je otkriveno da mnogi suci koji razmatraju utjecaj kazni na uzdržavanike optuženika ocjenjuju odnos roditelj-dijete barem implicitno u svom postupku donošenja odluke.

Takve ocjene predstavljaju probleme jer federalni suci nisu socijalni radnici, obiteljski suci ili državni službenici ovlašteni za ocjenu obiteljskih okruženja. U nedostatku iskustva te resursa za informiranje i ocjenjivanje kojima obiteljski sud redovito ima pristup, vjerojatnije je da će se federalni suci oslanjati na vlastite subjektivne stavove o tome što

9 *Komentari Mercera Sullivana i dr. Richarda Dudleyja povodom Skupa Njujorške odvjetničke komore o kaznenom pravu, 1. prosinca 1989.*

čini nekog „dobrim“ roditeljem ili zbog čega je neka obitelj „dobra“.

[...] Sudac mora imati dokaz da je stanje obitelji „loše“ za djecu prije nego što odluči da obitelj ne treba očuvati. Primjeri dostatnih dokaza mogli bi uključivati prethodna osuđivanja za kaznena djela uslijed kojih su uzdržavanici fizički ozlijeđeni, nedavne [...] sudske presude za zanemarivanje ili povijest državne intervencije u skrb o djeci (to jest, prethodno određivanje skrbnništva). Postojanje kaznene evidencije ne bi trebalo biti povod sucu da posumnja u roditeljske vještine optuženika.

13. U slučaju kada je optuženik počinio kazneno djelo u prisutnosti djece, odnos roditelj-dijete mogao bi se manje razmatrati nego u drugim slučajevima. [...]

Ovim se načelom prihvaća temeljna pretpostavka suca da je izravna izloženost kaznenom djelu loša za dijete. [...]

Procjena iskrenosti tvrdnje optuženika

14. Pažljivo provjerite okolnosti u kojima se optuženik poziva na roditeljske obveze kao smicalicu za ublažavanje kazne. [...]

Kad god optuženik tvrdi da će zatvorska kazna ugroziti financijsko stanje obitelj, sudac će htjeti znati uzdržava li zapravo optuženik svoju obitelj. Optuženik koji zapravo ne uzdržava svoju obitelj kako tvrdi, ne zaslužuje da se uzdržavanje uzme u obzir.

Ponekad se životne okolnosti optuženika promijene u vremenu između počinjenja kaznenog djela i izricanja kazne. Optuženik se u međuvremenu može vjenčati i dobiti djecu. Optuženica može biti trudna u trenutku izricanja kazne.

Što bi sudac trebao učiniti ako je optuženik „stekao“ uzdržavanike kako bi ishodio ublaženje kazne? Čini se nepravednim kazniti djecu zbog upitnih motiva njihovih roditelja, no također je nepravedno „nagraditi“ oportunističko ponašanje roditelja. Ako je sud uvjeren da je optuženik stekao roditeljske obveze kao smicalicu, tada bi briga za posljedice izricanja kazne za uzdržavanike trebala imati manje utjecaja na odluku nego u uobičajenim okolnostima. [...]

Procjena mogućnosti zatvorske kazne – jednom kada sudac donese odluku [o zatvorskoj kazni], mora izabrati prikladnu kaznu. Kod izricanja zatvorske kazne, sudac mora odlučiti o njezinom trajanju i

obliku. Razmatranje utjecaja kazne na uzdržavanike može imati utjecaja na obje odluke.

15. Prilikom odabira zatvorske kazne, izaberite kaznu koja će najbolje pogodovati održavanju odnosa roditelj-dijete. Suci bi trebali iskoristiti postojeće mogućnosti u pogledu oblika zatvorskih kazni te bi ih trebali prilagoditi s obzirom na potrebe roditelja.

Na primjer, roditelj koji skrbi o djeci mogao bi služiti zatvorsku kaznu s prekidima od 9 do 17 sati vikendima. Programi rada izvan kaznonice mogu se definirati kako bi se njima omogućilo redovito otpuštanje po rasporedu radi skrbi o djeci. Suoptuženici bračni drugovi mogu služiti zatvorsku kaznu jedno nakon drugog. Obveza služenja zatvorske kazne samohranog roditelja možda može se odgoditi do trenutka kada dijete krene u školu ili dosegne dob u kojoj može podnijeti razdoblje odvojenosti od roditelja. Naposljetku, sudac može istražiti situacije u kojima djeca mogu živjeti s roditeljima dok oni služe zatvorsku kaznu.¹⁰

16. Razmotrite „djetetovo poimanje vremena“ prilikom određivanja trajanja zatvorske kazne. Što su djeca mlađa, to je kraće razdoblje odvojenosti koje mogu podnijeti. Sudac opravdano može razmotriti ta ograničenja prilikom određivanja trajanja zatvorske kazne.

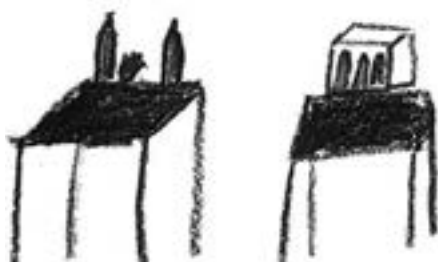
17. Prilikom izricanja zatvorske kazne roditelju, osigurajte da su djeca prikladno zbrinuta. [...] Budući da potreba za skrbi proistječe iz odluke suca o kazni, čini se prikladnim da se sudac angažira kako bi osigurao da skrb postoji.

Procjena mogućnosti nezatvorske kazne

18. Prilikom donošenja odluke o nezatvorskoj kazni, razmotrite teret koji kazna nameće obitelji. Kada suci izaberu nezatvorsku kaznu kako bi postigli koristi koje proizlaze iz održanja obitelji na okupu, trebali bi strukturirati kaznu kojom se te koristi mogu uistinu postići. [...]

Eleanor L. Bush danas je sutkinja u Odjelu za obiteljsko pravo Okružnog žalbenog suda u Alleghenyju. Trenutačno predsjedava lokalnim odborom za djecu roditelja koji služe zatvorsku kaznu.

¹⁰ U zatvorima obično ne postoje takve mogućnosti; pogledajte Boudouris, J. (1985.) *Zatvori i djeca: Programi za roditelje zatvorenike*, str. 7.-8. Međutim, neke „kuće na pola puta (obiteljske kuće)“ primaju roditelje s njihovom djecom.

Izvešća o utjecaju kaznenog djela na dijete i irska probacijska služba

Interuju

Irska probacijska služba, kao tijelo Ministarstva pravosuđa, nacionalna je služba s više od 200 probacijskih službenika koji rade u svim zatvorima diljem zemlje. Glavna uloga takve službe je pružanje usluga sudovima i rad s počiniteljima kaznenih djela u zajednici i zatvoru. Njezin je cilj stvoriti sigurniju i pravedniju Irsku: osiguravanjem provođenja sudskih naloga; smanjenjem rizika od štete za javnost; smanjenjem vjerojatnosti ponavljanja djela i ispravljanjem štete uzrokovane zločinom. Rad probacijske službe u okviru sudova može se podijeliti na dva područja: izrada procjena za potrebe sudova i nadzor počinitelja sukladno nalogima danim od strane sudova (uvjetna osuda i rad za opće dobro).

Procjene za potrebe sudova imaju dva glavna oblika: izvješće prije kaznenopravne sankcije i izvješće o utjecaju kaznenog djela na žrtvu. Probecijska služba izrađuje izvješće prije kaznenopravne sankcije nakon što je okrivljenik proglašen krivim za kazneno djelo, a prvenstveno se bavi prikladnošću predmetne osobe za izvršavanje kazne koja ne uključuje zatvor. U tim neobvezujućim izvješćima, probacijski službenici razmatraju sve temeljne uzroke kriminalnog ponašanja i vjerojatnost ponovnog počinjenja kaznenog djela, uzimajući u obzir relevantne čimbenike koji mogu uključivati razmatranje osobnog ili obiteljskog života počinitelja u području u kojem se oni odnose na prošlo ili buduće ponašanje. Probecijska služba, u ograničenom broju okolnosti, također pruža izvješća o utjecaju kaznenog djela na žrtvu, ako ih sudovi izričito zatraže. Za razliku od izvješća prije kaznenopravne sankcije, ta se izvješća izrađuju samo uz pristanak žrtve kako bi se procijenila razina štete koju je počinitelj nanio žrtvi svojim kaznenim ponašanjem. Naglasak ovih izvješća nije na povijesti kaznenog djela ili ponašanju počinitelja, već su ona usmjerena na istraživanje štete koju je pretrpjela žrtva i pomažu žrtvama izraziti tu štetu, neovisno je li ona fizička, psihološka, emocionalna, seksualna ili gospodarska.

Slijedi izvadak iz razgovora s Vivianom Geiranom, ravnateljem irske probacijske službe, kojeg je intervjuirala Hannah Lynn.

Pružaju li probacijska služba izvješća o utjecaju kaznenog djela na žrtvu bez sudskog zahtjeva?

U velikom broju slučajeva inicijativa dolazi od suda. Sud mogu potaknuti druge osobe - obično odvjetnici branitelji - ali krajnji zahtjev upućuje sud. U odnosu na tisuće izvješća o procjeni počinitelja kaznenog djela koje probacijska služba izradi u jednoj godini,

Vivian Geiran
ravnatelj
Irska probacijska služba

zatraži se manje od sto izvješća o utjecaju kaznenog djela na žrtvu, a ta su izvješća uglavnom ograničena na seksualna i nasilna kaznena djela. Velik broj izvješća žrtvi provodi policija ili odvjetnik tužitelj. Ostali kanali uključuju stručne osobe koje rade izravno sa žrtvom, kao što su savjetnici.

Kako se upotrebljavaju izvješća prije kaznenopravne sankcije? Kako sudovi gledaju na njih?

Značajna istraživanja provedena su u pogledu izvješća prije kaznenopravne sankcije u Škotskoj.¹ Istraživanja se također provode u Irskoj o stavovima sudaca u odnosu na izvješća prije kaznenopravne sankcije.² Suci često traže izradu takvih izvješća, što znači da suci prepoznaju njihovu vrijednost, čak i ako ona nemaju zakonodavnu osnovu. Svrha izvješća prije kaznenopravne sankcije je pružanje pomoći sudu u njegovoj funkciji odlučivanja. To je glavna funkcija probacijske službe u odnosu na postupak određivanja kazne. Izvješća prije kaznenopravne sankcije koja izrađuje probacijska služba posebno su usredotočena na čimbenike koji su mogli utjecati na počinjenje kaznenog djela i čimbenike koje treba rješavati kako bi se smanjio rizik od ponavljanja djela. Istražuju prikladnost predmetne osobe za izvršavanje sankcija u zajednici. Uloga službe nije zauzimanje stava za ili protiv kazne zatvora; njena uloga je procijeniti je li počinitelj kaznenog djela pogodan za izvršavanje sankcija u zajednici. Pružanje takvih izvješća nije automatski postupak: predsjedajući sudac može ili ne mora zatražiti izvješće prije kaznenopravne sankcije. Odvjetnik može kontaktirati probacijsku službu i upitati za njeno mišljenje, ali službeni zahtjev za izvješćem uvijek dolazi od suca.

Koje su informacije sadržane u izvješćima?

To ovisi o raznim čimbenicima, uključujući vrstu izvješća. Izvješća u kojima se od probacijske službe traži procjena prikladnosti počinitelja kaznenog djela za izvršavanje rada za opće dobro obično su vrlo kratka, oko jedne stranice. Mogu sadržavati sažete informacije o pozadini počinitelja, pogotovo ako su se već susreli s probacijskom službom. Inače je ovo izvješće usredotočeno na prikladnost počinitelja za izvršavanje rada za opće dobro. Tu se može umetnuti i

1 Pogledajte Tata, C., Halliday, S., Hutton, N., McNeill, F. (2007.). *Informirati i savjetovati: tumačenje i uporaba izvješća prije kaznenopravnih sankcija u postupku određivanja kazne*. Rad predstavljen na 20. godišnjoj konferenciji Međunarodnog društva za reformu kaznenog prava.

2 Bourke, A. (listopad 2013.). *Izvješća prije kaznenopravnih sankcija u Irskoj: istraživanje kvalitete i učinkovitosti*. *Irski probacijski list br. 10*.

utjecaj kaznenog djela na dijete, ali izvješće je i dalje vrlo kratko i obuhvaća samo informacije koje su relevantne za procjenu prikladnosti.

Trenutno pokušavamo prilagoditi izvješća prema specifičnim razmatranjima vezanim uz spol u odnosu na žene. Neka od tih razmatranja i problema mogu biti povezana s obitelji, druga pak ne moraju. Vrijedi imati na umu da je u ovoj fazi sudac već, više ili manje, donio odluku o presudi: naša je uloga potvrditi je li počinitelj prikladan za izvršavanje rada za opće dobro.

Probacijsko izvješće obično je opsežnije. To je izvješće usmjereno na kazneno djelo i počinjenje istog. Naglasak je stavljen na čimbenike koji su doveli do ili doprinijeli kaznenom djelu; povijest počinitelja; obrasce kaznenog ponašanja i analizu takvih obrazaca. Također uključuje informacije o tome je li počinitelj svjestan utjecaja kaznenog djela na žrtve, kao i podatke o pozadini počinitelja (obitelj, zaposlenje, obrazovanje, financijska situacija, smještaj, njegovi interesi, suradnici i kolege, problemi s mentalnim zdravljem ili ovisnošću). Izvješće u prvi plan stavlja pitanja koja je potrebno riješiti ako se želi smanjiti rizik od ponavljanja kaznenog djela. Također navodi takozvane „zaštitne čimbenike“ koji bi mogli pomoći počiniteljima smanjiti rizik od ponavljanja djela, a oni bi mogli biti povezani s njihovom obiteljskom situacijom; imaju li ili nemaju blizak odnos sa svojom djecom ili jesu li primarni skrbnici. Neki suci vjerojatno smatraju da im izvješća prije kaznenopravnih sankcija pružaju sve potrebne informacije o utjecaju kaznenog djela na djecu. Međutim, mislim da bi oni bili otvoreniji za primanje takvih informacija na sustavniji, konkretniji način. Možda se ovaj aspekt može jasnije predstaviti.

Pružaju li izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete učinkovitiji prikaz situacije?

Teoretski i praktično, izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete bila bi pozitivan dodatak cjelokupnom postupku. Međutim, ako bi za uključivanje tih procjena bila zadužena probacijska služba, najvjerojatnije bi se morala integrirati u jedan od naših postojećih oblika izvješća. Pravosuđe, u cjelini, želi brži, a ne sporiji postupak određivanja kazni zbog čega ne bismo bili voljni dodati i upotrebljavati još jednu vrstu izvješća. Također postoji pitanje resursa: trenutno nemamo sredstava za dodavanje još jedne vrste izvješća. Međutim, mogli bismo se suočiti s tim pitanjem, ako bi ona bila uključena u naša postojeća izvješća. Još je jedna ideja uključiti Tuslu, Agenciju za dijete i obitelj.³ Smatram da bi mogli ostvariti nekakvu vrijednost

kada bi sud tražio njihovo izvješće (u slučajevima u kojima već rade s obitelji).

Trebali bismo aktivnije koristiti i poticati dobre odnose između počinitelja kaznenih djela i njihove djece. [...]

ulaganje u obitelj, kolege i zajednicu ključno je za smanjenje opasnosti od ponavljanja kaznenog djela.

Bi li to mogao biti sustavni postupak u svim slučajevima koji uključuju roditelje? Što mislite kako bi sudovi mogli reagirati na takav oblik suradnje?

Imamo dobar odnos s pravosudnim tijelima i vjerujem da bi biti otvoreni za raspravu o toj ideji. Bilo bi korisno započeti dijalog s pravosudnim tijelima o tom pitanju. Mi bismo trebali pokazati da su izmjene politike u skladu s dobrom praksom. Osnivanjem radne skupine stvorili bismo prostor za razvoj i ažuriranje naše politike o pripremi izvješća prije kaznenopravnih sankcija. Kao što sam već spomenuo, mi već uzimamo u obzir ove aspekte, tako da navedeno nije nemoguć zadatak. Stručnjaci koji rade s djetetom ili obitelji bili

bi dobro pozicionirani za davanje savjeta o djetetovoj situaciji. Ako bismo ih formalizirali, izvješća bi se mogla zasnivati na obliku izvješća probacijske službe o utjecaju kaznenog djela na žrtve.

Koje bi tijelo bilo najprikladnije za izradu takvih izvješća? Kako bi (ako uopće) djeca bila uključena u postupak?

Pojavili bi se određeni praktični problemi kada bismo sastavljali nova izvješća: mogućnost proturječnih izvješća, kao i kašnjenja u postupku određivanja kazne. U smislu najprikladnijeg tijela za izradu izvješća, probacijska služba nije protiv uključivanja vanjskog tijela (kao što su socijalni radnici koji rade s djecom i obiteljima), posebice u slučajevima kod kojih je ograničeno vrijeme potrebno za podnošenje takvog izvješća. Što se tiče uključivanja djece u taj postupak, otvorena sam za prijedloge, ali i osobno sklonija izbjegavanju izravnog uključivanja djece.

Izjaviliste da bi alternativne mjere kažnjavanja koje ne uključuju zatvorsku kaznu trebale biti prvi odgovor, ako je ikako moguće. U kojoj bi situaciji razmatranje stavova i najboljih interesa djeteta prevagnulo u korist alternativne mjere kažnjavanja roditelja koja ne uključuje zatvor?

Postoje tri široke kategorije počinitelja kaznenih djela koji su suočeni s postupkom određivanja kazne. Na jednom kraju spektra su počinitelji koji uopće nisu u opasnosti da ih sud pošalje na odsluženje zatvorske kazne. Na drugom

3 <http://www.tusla.ie>

su kraju počinitelji toliko ozbiljnih kaznenih djela da probacijska služba neće promijeniti ishod suđenja. U sredini su počinitelji koji su između te dvije kategorije i upravo će za njih sudac aktivno tražiti razloge da im dosudi izvršavanje sankcija u zajednici ili zatvorsku kaznu.

Obiteljske prilike i pozadina počinitelja mogu biti jedan od čimbenika koji u ovim slučajevima mogu prevagnuti u korist izvršavanja sankcija u zajednici i stoga bi takva integracija utjecaja kaznenog djela na dijete predstavljala pozitivan korak iz gledišta probacijske službe.

Imaju li odvjetnici počinitelja ikakvu ulogu po pitanju utjecaja kaznenog djela na djecu tijekom sudskih rasprava?

Odvjetnici imaju ključnu ulogu. Odvjetnik je često prva osoba koja je svjesna obiteljskih okolnosti počinitelja. U mnogim slučajevima, da odvjetnik ne spomene navedene okolnosti, sudac ih uopće ne bi bio svjestan. Tako da oni sigurno imaju ključnu ulogu.

Što biste predložili lobističkim skupinama koje se zalažu za uporabu izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete u Irskoj?

Irski zatvorski sustav puno radi po pitanju promicanja roditeljske podrške unutar zatvora i promicanja

kontakta između roditelja i djeteta. Skupine poput COPE-a, IPRT-a i pravnici poput Fione Dobson i Aislinga Parkesa sa sveučilišta University College Cork/St Nicholas Trust već su ostvarili značajan napredak u području izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete. Kritično pitanje podizanja svijesti već je u tijeku. Vjerujem da je takvo pitanje isključivo pozitivno. Nitko, ni na kojoj strani pravosudnog sustava, ne želi da djeca pate uz svoje roditelje. Mislim da treba poticati i olakšati istraživanja i otvoriti dijalog s odvjetnicima i sudstvom. Oni su otvoreni za rješavanje takvih pitanja, razmatranje zakonskih dokaza i suradnju s osobama iz pravne struke koji zagovaraju primjenu takvih postupaka. Uključenost probacijske službe i zatvorske službe također je velika prednost.

Trebali bismo aktivnije koristiti i poticati dobre odnose između počinitelja kaznenih djela i njihove djece. Kao što je nedavno istaknuto u jednom magistrarskom radu službenika irske probacijske službe, ulaganje u obitelj, kolege i zajednicu ključno je za smanjenje opasnosti od ponavljanja kaznenog djela. Odlično je što mreža COPE konkretizira ovaj rad na međunarodnoj razini.

Čija prava? Kakav utjecaj? Potencijal za razvoj izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete u irskom kaznenopravnom sustavu

dr. Donson Fiona
Pravni fakultet Sveučilišta College Cork

Postupak određivanja kazne i obitelji počinitelja kaznenih djela u Irskoj

U nedavnom slučaju prijave osiguranja, Regionalni sud u Dublinu suspendirao je kaznu zatvora u trajanju od jedne godine koja je dosuđena majci dvoje djece. Sudac Nolan u svojim je razlozima za neizricanje neposredne kazne zatvora naveo činjenicu da je „netko morao misliti na djecu“.¹ Takav slučaj ukazuje na mogućnost izricanja kazni bez lišenja slobode koje se mogu primjenjivati za ublažavanje štete koja može biti nanesena djeci kada su roditelji osuđeni za kazneno djelo. Međutim, kao i u većini kaznenopravnih sustava, irski sudovi nisu dužni sustavno razmatrati utjecaj zatvorske kazne na obitelj i djecu počinitelja i ne postoji službeni pravni mehanizam za takvu vrstu procjenjivanja. Pitanja mogu li se - i kako - izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete uvesti u Irskoj moraju se sagledati u kontekstu kulture i prakse kaznenog suda u toj zemlji.

Irski sustav određivanja kazni opisan je kao „nestrukturiran“.² Sudovi primjenjuju široku diskreciju tijekom postupka određivanja kazne, a koraci prema razvoju smjernica za takav postupak izuzetno su ograničeni³ unatoč javnom prozivanju nedosljednosti u praksi određivanja kazne.⁴ Nedavni savjetodavni dokument Povjerenstva za reformu zakona kritizirao je praksu određivanja kazne uz napomenu da se čini kao da nema dogovora o ciljevima postupka i načelima koja ga zaokružuju, te postoji „odsutnost bilo čega što bi se moglo nazvati konsenzusom o tome tko bi trebao biti poslan u

² O'Malley, T. (2006., 2. izdanje) *Kazneni zakon i praksa*. Dublin: Thomson Round Hall, str. 53.

³ U slučaju *Država (DPP) v. Tiernana* [1988.] IR 250, Vrhovni sud Irske odbio je utvrditi smjernice za određivanje kazne u slučaju kaznenog djela silovanja tvrdeći da ne bi bilo prikladno da Kazneni žalbeni sud „uspostavlja standardizaciju ili tarife za kazne u slučajevima.“ Pogledajte O'Malley, T. (2014.) *Uloga tužitelja u postupku određivanja kazne nakon slučaja Država (DPP) v. Z* (2014.). Preuzeto s https://www.dppireland.ie/filestore/documents/PAPER_-_Tom_OMalley_BL_-_2014.10.18.pdf

⁴ Maguire, N. (2010.). Dosljednost u postupku određivanja kazne. *Časopis Instituta za pravosudne studije* br. 14.

¹ RTE (26. studeni 2015.). Ljubavni par osuđen nakon otkrića prijave preko fotografija na Facebooku Vijesti RTE televizije. Preuzeto s <http://www.rte.ie/news/2015/1126/749384-ivory-ward-court>

zator i zbog čega bi trebao biti tamo poslan⁵. Ovaj nestrukturirani pristup se, međutim, mijenja u sitnim pomacima.

Točnije, Kazneni žalbeni sud počeo je od 2014. godine donositi odluke o određivanju kazni koje sadrže općenitije smjernice namijenjene sudovima nižeg stupnja.⁶ To je dobrodošao razvoj; međutim, bilo kakav korak prema razvijenijem razumijevanju postupka određivanja kazni u Irskoj treba obuhvaćati razmatranje obitelji i djece počinitelja kaznenih djela, uključujući i moguće usvajanje izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete.⁷

Povijesno gledano, kaznenopravni sustavi iskazivali su vrlo malo izravnog interesa za obitelj i djecu počinitelja kaznenog djela. Istraživanja o utjecaju zatvora na djecu počinitelja kaznenih djela u Irskoj bila su vrlo ograničena sve do nedavno.⁸ Na državnoj razini, irska zatvorska služba i irska probacijska služba službeno priznaju potrebu za pružanjem podrške obiteljima zatvorenika i razvijaju nove prakse za provedbu izmjena u sustavu.⁹

Međutim, u točki sustava u kojoj se ljudi lišavaju slobode - sudovima - i dalje postoji vrlo malo istraživanja ili službenog priznavanja utjecaja kojeg postupci određivanja kazni imaju na obitelji.

Prvi korak u razmatranju uloge koju bi sudovi mogli imati u ovom području vidljiv je u jednom žalbenom slučaju koji se bavi potrebom da sudac koji određuje

kaznu razmotri učinke zatvorske kazne na djecu počinitelja kaznenog djela. U slučaju Direktor javnog tužiteljstva v. Counihan¹⁰, Kazneni žalbeni sud poslušao je prigovor direktora javnog tužiteljstva u kojem tvrdi da je uvjetna kazna izrečena za kaznena djela povezana s ozbiljnim seksualnim zlostavljanjem nepropisno blaga. Tijekom određivanja kazne počinitelju kaznenog djela, sudac je uzeo u obzir poteškoće s kojima će se vjerojatno suočiti njegovih troje djece, sva s posebnim potrebama.¹¹ Vaganjem između ozbiljnosti kaznenog djela i štete koja je uzrokovana žrtvi protiv interesa obitelji počinitelja, sudac je zaključio kako bi kazna zatvora „nametnula značajne teškoće“ djeci i izrekao uvjetnu presudu.

Tijekom preispitivanja odluke, Kazneni žalbeni sud usvojio je gledište koje smatra pitanje utjecaja kaznenog djela na dijete kao olakšavajuću okolnost pri određivanju kazne za počinitelja, ističući „jak argument [...] za ublažavanje zbog obiteljskih obaveza i potreba djece.“¹² Sud nije prepoznao djecu kao nositelje nezavisnih prava koji se razmatraju odvojeno od svog oca, već je usvojio tradicionalni pristup koji utjecaj kaznenog djela na djecu smatra stranim čimbenikom u postupku određivanja kazne. Takav pristup ne ostavlja prostora za bilo kakvo vrednovanje prava djeteta; sud ostaje usmjeren na počinitelja kaznenog djela u tradicionalnom binarnom ustrojstvu našeg akuzatornog sustava.¹³

Unatoč ovom pristupu usmjerenom na počinitelja kaznenog djela, sud je po prvi puta u svojoj nadležnosti razmotrio utjecaj koji odluka nametanja kazne zatvora može imati na obitelj osuđenika. Nažalost, Kazneni žalbeni sud nije se izravno angažirao u razmatranje načina na koji se mogu uravnotežiti suprotni interesi - utjecaj kaznenog djela na žrtvu, javni interes za pravdu i sigurnost te obitelj počinitelja kaznenog djela - usmjeravajući se umjesto toga na pojedine činjenice predmetnog slučaja. Sud je priznao svoju odgovornost za razmatranje prava djece, prihvaćajući da je „pitanje [bi li] nametanje kazne zatvora kršilo prava djece u okviru Ustava ili Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava“

5 Savjetodavni dokument Povjerenstva za reformu zakona, (2011.). *Obvezni kazneni postupci*. Preuzeto s <http://www.lawreform.ie/fileupload/consultation%20papers/cp66.htm>

6 O'Malley, T. (31. ožujka 2014.). Ovog mjeseca došlo je do tihe revolucije: uvedene su smjernice za određivanje kazni. Časopis *The Irish Times*.

7 Loureiro, T. (2009.). *Procjene utjecaja kaznenog djela na dijete i obitelj na sudu: implikacije za politiku i prakse*. Edinburgh: Families Outside. U ovom članku takve procjene nazivam „izvješća o utjecaju kaznenog djela na dijete“, očito je moguće usvojiti različite modele i postoji jak argument za usvajanje opsežnijeg modela „izvješća o utjecaju kaznenog djela na obitelj“. Međutim, to je izvan okvira ove rasprave.

8 Provođe se istraživanja i otkrivaju informacije koje mogu educirati praksu, posebice u odnosu na zatvorski sustav. Osim toga, ključne organizacije dobrovoljnog sektora, kao što su Bedford Row i St. Nicholas Trust, imaju središnju ulogu u pružanju usluga. Za primjere istraživanja pogledajte: Breen, J. (2010) Sekundarni učinci lišavanja slobode: novi smjеровi u istraživanju zatvora. Časopis *Irish Probation Journal* 7(46); Donson, F. i Parkes, A. (2012.) Promjena razmišljanja mijenja živote: povećanje vidljivosti dječjih prava u slučaju izdržavanja zatvorske kazne roditelja. *Međunarodni obiteljski zakon* 4; O'Malley, S. i Devaney, C. (2015.) Održavanje odnosa majka-dijete unutar irskog zatvorskog sustava: iz gledišta sudionika. *Dječja skrb u praksi*.

9 Ovaj pomak većinom je nastao nakon objave izvješća „Sakupljanje dijelova“: prava i potrebe djece i obitelji pod utjecajem zatvorskih kazni roditelja (Zaklada za reformu irskog kaznenog sustava, 2012.). Preuzeto s http://www.iprt.ie/files/IPRT_Children_of_Imprisoned_Parents2.pdf

10 [2015.] IECA 76.

11 Negativan utjecaj njegovog pritvaranja na jedno od njegove autistične djece predstavljen je kao dokaz štete koju bi produljena zatvorska kazna vjerojatno dugoročno uzrokovala.

12 [2015.] IECA 769., stavak 9.

13 Codd, H. (2008.). *U sjeni zatvora: obitelji, zatvorske kazne i kaznenopravni sustav*. Oxford: Routledge. Ovaj pristup podsjeća na tradicionalno gledište suda na prava i interese žrtava u sudskom postupku. Nedavna spora promjena sudova da usvoje stav koji omogućuje više prostora za razmatranje prava/potreba žrtava nije bila jednostavna, ali može se prepoznati kao otvaranje prostora za suprotstavljene interese unutar kaznenopravnog sustava. Pogledajte: Doak, J. (2008.). *Prava žrtava, ljudska prava i kaznenopravni sustav: novo tumačenje uloge trećih strana*. Oxford: Hart Publishing.

legitimno pitanje koje je potrebno uzeti u obzir i da „[ako] bi posljedica mjera poduzetih od strane suda ugrozila prava djece, ne bi bilo dopušteno primijeniti ili provoditi takve mjere.“¹⁴ Međutim, uzevši u obzir činjenice predmetnog slučaja, sud se nije složio s presudom suca koji je odredio kaznu već je utvrdio da uvjetna presuda nije prikladna na temelju okolnosti s kojima se suočava obitelj.

Posebice je napomenuo da se mnoge obitelji osoba osuđenih na kaznu zatvora moraju suočiti s velikim poremećajima i problemima u odgoju djece i ovisnih odraslih osoba¹⁵, a za konkretnu obitelj već postoje određeni oblici pomoći.

Odluka u slučaju Counihan, stoga, predstavlja mješoviti ishod za osobe koje se bave potrebom da suci koji određuju kazne uzimaju u obzir obitelj počinitelja kaznenog djela. Ohrabruje činjenica da je sud priznao potrebu da sudac koji određuje kazne razmotri utjecaj zatvaranja na djecu počinitelja. Međutim, nedostatak rasprave na Kaznenom žalbenom sudu o načinima procjenjivanja tog utjecaja i temeljnim uzrocima, osim kratkog pozivanja na prava djece i članak 8. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama u kojem se navodi pravo na poštivanje obiteljskog života, prilično je razočaravajući. Iskustva iz drugih područja pokazuju da su jasan smjer prema sudovima nižeg stupnja i strukturirani postupak donošenja odluka nužni kako bi se osiguralo sustavno i dosljedno razmatranje položaja obitelji počinitelja kaznenih djela.¹⁶

Strukture u Irskoj s pomoću kojih se informacije mogu uvoditi na sud jačaju perspektivu djece kao olakotne čimbenike, s obzirom da glavni način uvođenja predstavljaju izvješća prije kaznenopravnih sankcija. Takva izvješća, koja izrađuje probacijska služba, osmišljena su za pružanje više informacija tijekom postupka određivanja kazni iz posebnog gledišta počinitelja kaznenog djela, uključujući stavke kao što su prethodno počinjenje kaznenog djela i opasnost od ponavljanja djela. Podaci koji se odnose na obitelj nalaze se u trećoj komponenti sadržaja tih izvješća

14 [2015.] IECA 769., stavak 10.

15 *Ibid.*, stavak 14.

16 Pogledajte iskustvo Engleske i Walesa gdje odluke žalbenog suda službeno utvrđuju potrebu razmatranja utjecaja zatvaranja roditelja na djecu, međutim čak se i smjernice sudova višeg stupnja nisu uspjele pretvoriti u služben i dosljedan pristup na razini određivanja kazni. Pogledajte Epstein, R. (2014.). *Majke u zatvoru: izricanje kazne majkama i prava djeteta. Howard League: Što je to pravda?* Radni dokument 3; Minson, S., Nadin, R. i Earle, J. (2015.). *Izricanje kazne majkama: poboljšanje postupka izricanja kazni i ishoda za žene s ovisnom djecom.* Zaklada za reformu zatvorskog sustava.

pod naslovom „relevantna pozadina i okolnosti počinitelja kaznenog djela“. Nedavno revidirana Politika probacijske službe i Postupci za izradu izvješća prije kaznenopravnih sankcija za sudove¹⁷ izravno se pozivaju na obiteljske/bračne okolnosti, čak i napominju da roditeljska uloga kod žena može zahtijevati posebnu pozornost.

Razmatrajući bi li Irska mogla razviti izvješća utjecaja kaznenog djela na dijete, čini se jasnim da je to svakako moguće, ako ključni igrači u okviru kaznenopravnog sustava imaju volju za tako nešto.

Međutim, ove se pozadinske informacije prije svega odnose na „pro-socijalne ili anti-socijalne utjecaje odnosa na počinitelja kaznenog djela i kako oni utječu na opasnost od ponavljanja djela“.¹⁸ U kontekstu probacije postavlja se pitanje stvarne svrhe takvih informacija. Mogu se odnositi na

Razmatrajući bi li Irska mogla razviti izvješća utjecaja kaznenog djela na dijete, čini se jasnim da je to svakako moguće, ako ključni igrači u okviru kaznenopravnog sustava imaju volju za tako nešto.

opravdanje blagonaklonosti u skladu s tradicionalnim pristupom socijalnog rada probacijskom radu ili na procjenu rizika koja se odnosi na moderniju dimenziju probacije.¹⁹ Tekst Politike probacijske službe uz pomak prakse kaznenopravnog sustava prema stavljanju većeg naglaska na izbjegavanje rizika sugerira da više odgovara potonjoj dinamici.

Vivian Geiran, ravnatelj irske probacijske službe, ispravno priznaje da su suci u Irskoj skloni vjerovati da već dobivaju informacije o djeci počinitelja kaznenog djela kroz navedena izvješća prije kaznenopravnih sankcija. Ipak, nije jasno kako sud zatim upotrebljava te informacije. Međutim, jasno je da sud prava djece ne smatra zasebnom temom. Vivian Geiran također ističe da se utjecaj kaznenog djela na djecu može jasnije predstaviti, a informacije dostaviti na sustavniji način. Ipak, probacijska služba nije u stanju sama riješiti pitanje nejasne uporabe informacija, čak i ako ih može jednostavnije dostaviti i predstaviti sucu. Za to pitanje također treba tražiti mišljenje sudova i, u idealnom slučaju, za stvaratelje politika na razini Ministarstva pravosuđa kako bi se razvio zakonski temelj za takav postupak.²⁰

17 Unutarnji dokument politike irske probacijske službe (srpanj 2014.) *Stvaranje sigurnijih zajednica smanjenjem rizika od ponovnog počinjenja kaznenog djela. Politika i Postupci za izradu izvješća prije kaznenopravnih sankcija za sudove.*

18 *Ibid.*, str. 13.

19 Bourke, A. (2013.) *Izvješća prije kaznenopravnih sankcija u Irskoj: istraživanje kvalitete i učinkovitosti.* Časopis *Irish Probation Journal* br. 10, str. 76.

20 Nedavna rasprava o prijedlogu zakona „Podrška za djecu (Utjecaj od roditelja koji izdržava zatvorsku kaznu (Škotska))“ bila bi vrlo korisna u tom pogledu. Za više informacija

Iako se sustavno procjenjivanje i isporuka procjena utjecaja kaznenog djela može razvijati kroz izvješća prije kaznenopravnih sankcija, osobito s obzirom da je većina izvješća iz tog područja izrađena na nezakonskoj osnovi i stoga su ostavljeni na diskreciju suda, i dalje najveću prepreku predstavlja usmjerenost takvih izvješća na počinitelja kaznenog djela. Probacijski službenici koji ih izrađuju također su primarno zaduženi za rad s počiniteljem. Postupak nije usmjeren na djecu i obitelj izvan njihovog utjecaja na počinitelja. Ostavljanjem informacija o utjecaju kaznenog djela na dijete u tom prostoru potencijalno se sprečava odvajanje pitanja utjecaja kaznenog djela na dijete od ublažavanja posljedica za počinitelja kaznenog djela, održavanjem status quo pristupa kojim se sasvim jasno ne uspijeva postići svrha procjene utjecaja kaznenog djela na dijete.

Razmatrajući bi li Irska mogla razviti izvješća utjecaja kaznenog djela na dijete, čini se jasnim da je to svakako moguće, ako ključni igrači u okviru kaznenopravnog sustava imaju volju za tako nešto. Međutim, to uključuje promjenu razmišljanja sudova, ali i na razini razvoja politike. Korist izvješća o utjecaju na dijete je u njihovom potencijalu za pružanje informacija sudu iz perspektive djeteta, čime se omogućuje donošenje odluka o izricanju kazne, koje uključuju razmatranje o najboljem interesu pogođene djece.²¹ Radi učinkovitog ispunjavanja ovog zahtjeva, informacije koje se pružaju sucu moraju biti

o škotskom prijedlogu, pogledajte: <http://www.scottish.parliament.uk/parliamentarybusiness/Bills/86482.aspx>

21 To bi više odgovaralo zahtjevima iz članka 3. UN-ove Konvencija o pravima djeteta (UNCRC) koji zahtijeva da se dobrobit djece počinitelja kaznenog djela treba sustavno uzimati u obzir kada je roditelj osuđen na kaznu zatvora i sukladno je s preporukama Odbora UN-a za prava djeteta iz 2011. godine: „Odbor naglašava da pri izricanju kazne roditeljima i glavnim skrbnicima treba, gdje god je to moguće, do sudivati kazne koje ne uključuju lišavanje slobode, uključujući i razdoblja prije i za vrijeme sudskog postupka. Alternative pritvoru trebaju biti dostupne i primjenjivati se od slučaja do slučaja, uz puno uvažavanje mogućih utjecaja različitih sudskih kazni na dobrobit pogođenog djeteta ili djece.“ Odbor UN-a za prava djeteta (2011.). *Izvjeshće i Izvjeshće s preporukama sastavljenim na Dan opće rasprave o „djeci čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu“*, preporuka br. 30. Preuzeto s <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion/2011CRCGDReport.pdf>

opsežnije od informacija iz postojećih izvješća prije kaznenopravnih sankcija. Budući da irski pravni sustav već omogućuje podnošenje izvješća o utjecaju na žrtvu²² pred sudom, postoji jasan potencijal za uvođenje takvog postupka u praksi, iako će to zahtijevati značajan pomak u kulturi kaznenog suda.

Vivian Geiran, ravnatelj irske probacijske službe, u intervjuu priznaje prednosti takvih izvješća o utjecaju na dijete. On, međutim, ističe jednu od mogućih prepreka za provedbu - zabrinutosti unutar našeg kaznenopravnog sustava koje se odnose na učinkovitost. Sudovi će sigurno pružiti određeni otpor, ne iz stajališta da se djeca ne bi trebala uzimati u obzir, već zbog našeg trenutnog pristupa kaznenopravnog sustava kontroli zločina koji odbija sve promjene za koje smatra da bi učinile postupak određivanja kazni složenijim i neučinkovitijim. Iz perspektive prava djeteta, to bi bilo neprihvatljivo davanje prednosti učinkovitosti nad usklađivanjem prava, ali u praksi se ne treba podcjenjivati kao snažna prepreka za aktivnosti suda u tom području.

Nedavni rad probacijske službe i zatvorske službe u Irskoj na razvijanju programa za pružanje pomoći obiteljima počinitelja kaznenih djela izvrstan je primjer kako se kaznenopravni sustavi mogu prilagoditi i provoditi pozitivne promjene. Sada se moramo zalagati kako bismo te promjene ugradili u sve dijelove našeg kaznenopravnog sustava. Prioriteti promjene pristupa moraju uključivati postupak određivanja kazni, a to zahtijeva otvorenost sudova za uvođenje promjena. Osim toga, rasprave o načinima na koje sudovi mogu učinkovito uzimati u obzir utjecaj koji zatvaranje ima na djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu trebati će angažman agencija za zaštitu djece koje bi mogle imati ključnu ulogu u neprestanom postavljanju tog pitanja. Uvođenje promjena u ovom području, osobito s obzirom na kontekst pristupa irskih sudova određivanju kazni, predstavlja pravi izazov, ali je prvi korak već napravljen presudom Kaznenog žalbenog suda u slučaju Counihan.

22 Odjeljak 5. Zakona o kaznenom pravosuđu iz 1993. godine, kako je izmijenjen odjeljkom 4. Zakona o kaznenom postupku iz 2010. godine, utvrđuje izjavu o utjecaju na žrtvu, iskaz žrtve koja vlastitim riječima opisuje kakav je utjecaj zločin imao na nju, i izvješće o utjecaju na žrtvu kojeg izrađuje irska probacijska služba na zahtjev suca.

© Ithcy Creative Commons licence

Razvoj južnoafričkog zakonodavstva u odnosu na određivanje kazne primarnim skrbnicima

Ann Skelton
Lynne Mansfield-Barry
Centar za dječje pravo, Južna Afrika

Slučaj *S v. M*¹ predstavlja prekretnicu u određivanju kazne roditeljima, a u okviru tog slučaja uspostavljena su načela koja se i dalje primjenjuju i razvijaju na južnoafričkim sudovima. Taj je slučaj imao regionalni i međunarodni utjecaj na ovom području prava.

Slučaj *S v. M* na Ustavnom sudu 2007. uključivao je određivanje kazne primarnom skrbniku maloljetne djece koji je počinio prijevare u iznosu od oko 1.900 eura. Podnositelj žalbe prvobitno je osuđen na četiri godine zatvora. Nakon utvrđivanja raznih načela u odnosu na određivanje kazne primarnom skrbniku (opisane u nastavku), sud je promijenio prvobitnu presudu i podnositelju žalbe odredio nezatvorsku kaznu kućnog pritvora, rada za opće dobro i uvjetne kazne u trajanju od četiri godine.

Sud je razmotrio kako bi se najbolji interesi djeteta trebali uzeti u obzir prilikom određivanja kazne primarnom skrbniku tog djeteta. Sud je potvrdio da bi se razmatranja uobičajene kazne u odnosu na osobnu situaciju optuženika, interese zajednice i priroda kaznenog djela trebali usporediti i balansirati prilikom odlučivanja o kazni.² Međutim, osim navedenog, moraju se razmotriti i najbolji interesi djeteta. Sud je naglasio da se interesi djeteta trebaju razmotriti zasebno, a ne u okviru osobnih okolnosti optuženika.³ Također je utvrđeno da, kad postoje obje opcije zatvorske i nezatvorske kazne, najbolji interesi djeteta trebaju se primarno uzeti u obzir i prevagnuti u korist nezatvorske kazne.

Sud je izjavio da razmatranje najboljeg interesa djeteta u smislu dozvoljavanja roditeljima da izbjegnu posljedice za svoje radnje predstavlja pogrešno tumačenje predmetnih problema.⁴ Sud je utvrdio i postojanje potrebe za promjenom „sudskog poimanja“ i da se iz opsega raznih mogućnosti treba odabrati kazna koja je najmanje štetna za dijete. Sud je nastavio s uputom da je u slučaju počinjenja teškog zločina koje zahtijeva kaznu zatvora, sud ipak dužan razmotriti najbolje interese djeteta i osigurati rješenje kako bi se dijete stavilo pod odgovarajuću alternativnu skrb.⁵

Utjecaj slučaja *S v. M* na izricanje presuda u sudskim slučajevima

Utjecaj slučaja *S v. M* i načela utvrđenih u okviru tog slučaja i dalje se razmatraju u postupcima izricanja kazne

u Južnoj Africi. U pojedinim slučajevima, koji uključuju presude primarnim skrbnicima, kazne su poništene ili je postupak izricanja kazne vraćen na prethodni sud kako bi se dužna pažnja ispravno usmjerila na najbolje interese djeteta. U slučajevima u kojima su kaznena djela bila toliko ozbiljna da se nisu mogle razmotriti mjere nezatvorske kazne, optuženik je stavljen u pritvor, ali su donesene odredbe u odnosu na skrb nad djetetom te su u nekim slučajevima, ako je to bilo opravdano, kazne smanjene.

Sudovi su također napravili razliku između određivanja kazne primarnim skrbnicima i određivanja kazne osobama koje zajednički sudjeluju u roditeljstvu i skrbi, kao u slučaju *MS v. S*.⁶ Sud je utvrdio da majka nije bila jedini primarni skrbnik jer je otac još uvijek živio u kućanstvu zajedno s djecom i postojala je mogućnost odgovarajućeg rješenja za skrb nad djecom. U podužoj raspravi, Khampepe J. izrazila je svoj stav da se pristup utvrđen presudom u slučaju *S v. M* treba primijeniti i na slučajeve kada je primarni skrbnik glavni, ali ne i jedini skrbnik. Južnoafrički akademici koji se bave dječjim pravom većinsku su presudu u korist zatvorske kazne smatrali korakom unatrag.⁷ Unatoč tomu, čini se da sudovi u velikoj mjeri u svojoj praksi primjenjuju načela iz slučaja *S v. M* (u smislu da se pažnja usmjerava na interese djeteta). Međutim, kada ulogu primarnog skrbnika može preuzeti osoba koja zajednički s primarnim skrbnikom dijeli skrb nad djetetom, zatvorska se kazna neće ublažiti.

Presuda u slučaju *S v. M* imala je značajan utjecaj na postupke određivanja kazne na južnoafričkim sudovima. U sedamnaest presuda primijenjen je pristup utvrđen u tom slučaju. Većina tih slučajeva bile su žalbe.

U nekoliko slučajeva prijevare ili krađe, u kojima su majke bile primarni skrbnici, kazne su poništene i vraćene na nižestupanjske sudove kako bi se pažnja na ispravan način usmjerila na najbolje interese djeteta ili su kazne u žalbenim postupcima smanjene.

U dva su slučaja ozbiljnog napada kazne primarnih skrbnika poništene, a ti su slučajevi vraćeni na sudski postupak u skladu s procedurom utvrđenom u presudi slučaja *S v. M*.⁸

U tri slučaja na Vrhovnom sudu za žalbe koji se odnose na krađe ili prijevare, utvrđeno je da podnositelji žalbe

1 *S v M* (CCT 53/06) [2007] ZACC 18; 2008 (3) SA 232 (CC)

2 *Ibid.*, at 10.

3 *Ibid.*, at 18.

4 *Ibid.*, at 34.

5 *Ibid.*, at 28.

6 *MS v. S* (Centar za dječje pravo kao Amicus Curiae) 2011 (2) SACR 88 (CC).

7 Skelton, A. i Courtenay, M. (2012) *Utjecaj dječjih prava na kazneno pravosuđe*. 1 SACJ 180.

8 *S v. Londe* 2011 (1) SACR 331 (ECG); *S v. Ranoha* (363/2011) [2012] SAFSHC 20 (23. veljače 2012.)

nisu jedini primarni skrbnici, nego da skrbnništvo dijele s partnerom u istom kućanstvu.⁹ Ti su slučajevi u skladu s obrazloženjem Ustavnog suda u slučaju MS v. S (Centar za dječje pravo kao Amicus Curiae).¹⁰

U nekim je slučajevima sud utvrdio da su kaznena djela toliko ozbiljna da nije moguće uzeti u obzir nezatvorsku kaznu, ali u nekima od njih sud je ipak donio rješenje kojim se osigurava sigurnost i odgovarajuća skrb za dijete. Na primjer, u slučaju oca osuđenog za namjerno ubojstvo majke svoje djece kojem je dozvoljena određena odgoda kako bi se riješilo pitanje skrbi nad djecom¹¹ i u slučaju dviju žena osuđenih za ubojstvo u kojem je sud naredio da Odjel za socijalni razvoj prati skrb nad djecom.¹²

Sudovi su također istaknuli važnost razmatranja najboljih interesa djeteta prilikom određivanja kazne primarnom skrbniku, pri čemu se propust u poštivanju istog smatra „ozbiljnim pogrešnim usmjeravanjem postupka“, kao što se to dogodilo u najnovijem slučaju De Villiers v. S na Vrhovnom sudu za žalbe¹³ u kojem su primijenjena načela iz presude S v. M. U navedenom je slučaju primarni skrbnik optužen za prijevaru u iznosu od oko 94.500 eura i osuđen na osam godina zatvora, s tri godine uvjetno. Sud koji je donio presudu nije u dovoljnoj mjeri razmotrio i uzeo u obzir najbolje interese djeteta, što je žalbeni sud smatrao dovoljnim razlogom za ponovno razmatranje kazne izrečene podnositelju žalbe. U tom je slučaju sud smatrao da je kazneno djelo dovoljno ozbiljno za utvrđivanje zatvorske kazne, ali je istu ublažio zbog utjecaja na djecu smanjujući trajanje zatvorske kazne na tri godine uz mogućnost podnošenja zahtjeva za prijevremeni uvjetni otpust nakon deset mjeseci odsluženja kazne. Sud je uz ovu kaznu izdao i nalog koji podnositeljici žalbe odgađa početak izvršenja kazne za tri tjedna kako bi ona dogovorila alternativno rješenje za skrb nad svojom djecom.

Razvoj na regionalnoj i međunarodnoj razini nakon slučaja S v. M

Regionalni i međunarodni instrumenti također su pronašli inspiraciju u načelima utvrđenim u slučaju S v. M, nakon čega je uslijedilo jačanje prava djeteta na tom području.

Nakon dana opće rasprave o djeci čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu održanog 2011. godine, Odbor UN-a za prava djeteta posebno je istaknuo slučaj S v. M.

9 Piater v. S (743/13) [2014] ZASCA 142 (SCA); S v Chetty 2013 (2) SACR 142 (SCA); S v. EB 2010 (2) SACR 524 (SCA).

10 2011 (2) SACR 88 (CC).

11 Lorimer v. S (A 57/2009) [2010] ZAWCHC 47 (18. ožujak 2010.)

12 S v. Kutumane i drugi (A709/2007) ZAWCHC 95 (12. prosinac 2007.)

13 De Villiers v. S (20367/2014) [2015] ZASCA 119 (11. rujan 2015.)

Na sljedeći dan rasprave, 19. travnja 2012., Odbor za ljudska prava usvojio je odluku kojom se države članice pozivaju da prilikom određivanja kazne primarnim skrbnicima istaknu nezatvorske mjere uz razmatranje uobičajenog postupka određivanja kazne i uzimanje u obzir interesa djeteta.¹⁴

Afrički stručni odbor za prava i dobrobit djeteta izdao je svoj prvi Opći komentar 2013¹⁵ u kojem se citira presuda u slučaju S v. M i potvrđuje da se najbolji interesi djeteta moraju „primarno razmotriti“¹⁶ u slučajevima u kojima se roditeljima određuje kazna zatvora. U Općem komentaru nadalje se navodi da takva situacija zahtijeva „poseban tretman“ i upućuje na primjenu članka 30. Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta (engl. African Charter on the Rights and Welfare of the Child - ACRWC) u odnosu na određivanje kazne primarnim skrbnicima na temelju smjernica utvrđenih u slučaju S v. M.

Utjecaj slučaja S v. M izvan okvira izricanja presuda

Načela utvrđena u slučaju S v. M primjenjuju se i izvan konteksta određivanja kazne, posebice u postupku određivanja jamčevine. U slučaju S v. Peterson¹⁷ sud je utvrdio kako činjenica da je optuženik primarni skrbnik predstavlja izvanrednu okolnost, čime se optuženi može pustiti uz jamčevinu u skladu sa Zakonom o kaznenom postupku. Iako se u navedenom slučaju utvrdilo da optuženik nije primarni skrbnik, sud je ipak osigurao odgovarajuću skrb za dijete. Time se stoga proširila primjena načela razmatranja interesa djeteta unatoč činjenici da optuženik nije primarni skrbnik.¹⁸ Dana 13. studenog 2015. Visoki sud u Durbanu naredio je hitno otpuštanje majke dojilje koja je pritvorena zbog čekanja sudskog postupka u slučaju napada.¹⁹ Iako nije donesena pisana presuda zbog hitnosti slučaja, ovo je dokaz novog utjecaja koji slučaj S v. M ostavlja i izvan okvira postupka određivanja kazne.

14 Rezolucija usvojena od strane Odbora za ljudska prava na devetnaestoj sjednici o „Pravima djeteta“ dana 19. travnja 2012.: A/ HRC/RES/19/37 at 69. Za više detalja pogledajte Upute Ujedinjenih naroda za postupanje sa ženama koje izdržavaju zatvorsku kaznu i prijestupnicama koje izdržavaju kaznu društveno korisnog rada (Bangkoški pravilnik), usvojene 2011. godine od strane Opće skupštine UN-a.

15 Ovlašteni komentar br. 1: (članak 20. Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta) o „Djeci čiji roditelji izdržavaju kaznu zatvora ili pritvora i primarnim skrbnicima“.

16 Članak 4. ACRWC-a.

17 S v. Peterson (2008) 2 SACR 353 (C).

18 *Ibid.*, at 180.-181.

19 Pogledajte: <http://www.sowetanlive.co.za/news/2015/11/16/breast-feeding-mother-wins-release-from-prison-to-care-for-child>.

Činjenica da roditelj izdržava zatvorsku kaznu može imati ogromne posljedice na djecu, a negativni su učinci ponekad toliko jaki da se djeca od njih nikada ne oporave.¹ U Škotskoj dvije trećine ženskih i polovina muških osoba u zatvoru ima uzdržavanu djecu.² Procjenjuje se da svake godine 27.000 djece trpi posljedice zatvaranja roditelja.³ To znači da će se u Škotskoj svake godine više djece suočiti sa situacijom da roditelj izdržava zatvorsku kaznu nego s razvodom roditelja.⁴ Uzimajući u obzir štetne posljedice koje situacija kada roditelj izdržava zatvorsku kaznu može imati na dijete⁵, potrebno je posvetiti posebnu pažnju razumijevanju stavova djece i omogućiti djeci izražavanje vlastitog mišljenja.⁶

Od donošenja prijelomne presude Ustavnog suda Južne Afrike u slučaju *S v. M*⁷ iz 2007. godine kojom je pravosuđe primorano da se prilikom donošenja presude u obzir uzme utjecaj koji će izdržavanje zatvorske kazne roditelja imati na dijete, škotske organizacije usmjerene na prava djeteta i ostale

interesne grupe neprestano preispituju načine na koje bi se utjecaj pritvora na obitelj mogao procijeniti, odnosno uzeti u obzir. Ovaj članak donosi pregled trenutačne rasprave i razne pokušaje da se procjene utjecaja na dijete i obitelj primjene u ključnim dijelovima kaznenih postupaka vođenih u Škotskoj. Opisuje trenutne mogućnosti procjena utjecaja i nedavne napore njihovih primjena u zakonodavstvu te donosi pregled mišljenja ostalih stručnjaka.

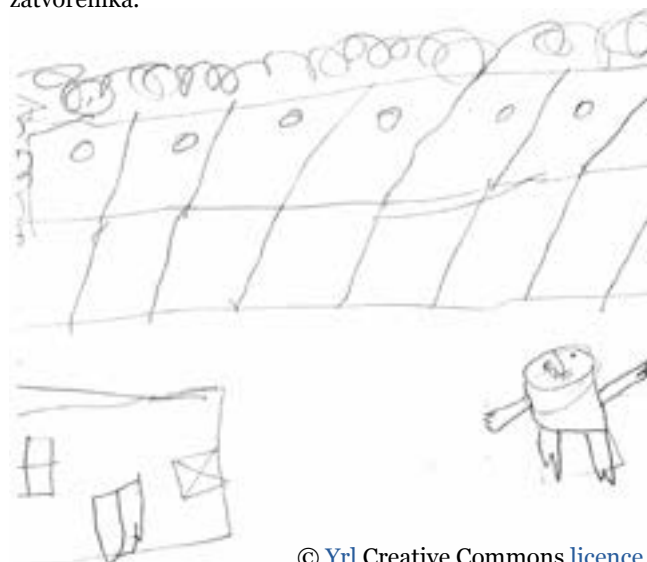
Pregled istraživanja provedenih u Škotskoj

Godine 2008. Škotski je povjerenik za djecu i mlade (engl. Scotland's Commissioner for Children and Young People - SCCYP)⁸ objavio izvješće naslovljeno „Ne vide i ne čuju nevine“ (engl. Not Seen, Not Heard, Not Guilty) u kojem preporučuje uporabu procjena utjecaja na dijete i obitelj tijekom izricanja kazne. Ovo je izvješće potaklo provođenje istraživanja usmjerenih na utjecaj koji zatvaranje ima na djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu. Ta je preporuka ponovljena i u pratećem izvješću Škotskog povjerenika za djecu i mlade iz 2011. godine.

Loureiro⁹ je 2009. godine proveo istraživanje mogućnosti uporabe procjena utjecaja na dijete i obitelj u sudskom postupku. U izvješću zaključuje da je neophodno procijeniti utjecaj koji zatvaranje ima na djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu, a da takve procjene, koje trebaju biti usklađene s člankom 3.1. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC) i usredotočene na posljedice za djecu, sudac prilikom donošenja odluke treba uzeti u obzir u svakom slučaju koji se pred njim vodi. Ispitanici su se složili da procjene trebaju istaknuti potrebe djece kako bi se iste mogle uzeti u obzir tijekom sudskog postupka

8 Marshall, K. (2008.). Nav. dj., 6.

9 Loureiro, T. (2009.) Procjene utjecaja na djecu i obitelj u sudstvu: preporuke za politike i prakse. Edinburgh: Obitelj zatvorenika.

1 Robertson, O. (2007.) *Utjecaj zatvaranja na djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu*. Ženeva: Kvekerski ured Ujedinjenih naroda.

2 Škotska uprava za zatvorski sustav (2011. i 2013.) *Istraživanje stavova zatvorenika u Škotskoj 2011. i Istraživanje stavova zatvorenika u Škotskoj 2013.* Edinburgh: Škotska uprava za zatvorski sustav.

3 Odgovor Škotskog državnog ureda za pravosuđe i analitičke usluge (2012.) na zahtjev o pravu na pristup informacijama podnesenom od strane prof. Chris Holligana, Sveučilište Zapadna Škotska (procjena na temelju Istraživanja stavova zatvorenika Škotske uprave za zatvorski sustav 2011., nav. dj.).

4 Loucks, N. (2009.) *Djeca roditelja koji izdržavaju zatvorsku kaznu*. Rad predstavljen na Vijeću za međustranačku suradnju u području pitanja koja se odnose na djecu i mlade, Edinburgh, Škotska.

5 Primjeri iz literature: Johnston, D. (1995. a) Učinci izdržavanja zatvorske kazne roditelja i (1995. b) Skrb i udomljavanje djece zatvorenika. Gabel, K. i Johnston, D. (ur.), *Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu*. New York: Nakladnička kuća Lexington Books, str. 59.-88. i str. 103.-123.; Simmons, C. W. (2003.) *Kalifornijski zakon i djeca zatvorenika*. Kalifornijski ured za istraživanje: Kalifornijska nacionalna knjižnica; Payne, W. C. (1997.) *Dijete i zatvor*. *Časopis uprave za zatvorski sustav* 113, 42.-43.; Parke, R. i Clark-Stewart, K. A. (2002.) *Učinci izdržavanja zatvorske kazne roditelja na malu djecu*. Neobjavljeni rukopis. Preuzeto s <http://aspe.hhs.gov/basic-report/effects-parental-incarceration-youth-children>

6 Marshall, K. (2008.) *Ne vide i ne čuju nevine. Prava i položaj djece zatvorenika u Škotskoj*. Edinburgh: Škotski povjerenik za djecu i mlade (engl. Scotland's Commissioner for Children and Young People, SCCYP)

7 *S v M* (CCT 53/06) [2007] ZACC 18; 2008 (3) SA 232 (CC). Za više informacija o predmetnom slučaju pogledajte stranice 14.-15.

te da postojeća sudska izvješća nisu dovoljna kako bi se prepoznao i otklonio utjecaj koji zatvaranje ima na djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu.¹⁰

Nakon ovog rada osmišljeno je istraživanje kojim su se ispitali stavovi i iskustva djece i mladih čiji je član obitelji izdržavao zatvorsku kaznu.¹¹

Izdržavanje zatvorske kazne roditelja ostavlja dugotrajan trag na živote djece i mladih¹², a većina je djece koja je sudjelovala u istraživanju izrazila zabrinutost za roditelja koji izdržava zatvorsku kaznu. Izrazili su važnost koju je predstavljalo saslušanje njihovih stavova od strane suca, a većina ih je vjerovala da bi mogućnost izražavanja vlastitih osjećaja pred sucem utjecala na određivanje zatvorske kazne. Istraživanje je pokazalo da, u skladu s navodima članka 12. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, u obzir treba uzeti i stavove djece.

Na zahtjev škotske humanitarne udruge Obitelji zatvorenika dvoje studenata socijalnog rada iz Nizozemske¹³ razvilo je skup alata namijenjenih provođenju procjene utjecaja na dijete i obitelj, međutim, njihova učinkovitost u široj uporabi još nije provjerena. Ovakav nedostatak dokaza ne smatra se neuobičajenim: neprofitna organizacija The Urban Institute iz Sjedinjenih Američkih Država upozorava da:

Iako se čini da izvješća o utjecaju na obitelj pridonose ublažavanju traume s kojom se djeca suočavaju kada su njihovi roditelji obuhvaćeni postupkom pravosudnog sustava, još uvijek nisu provedena odgovarajuća znanstvena istraživanja. Budući da nedostaju i podaci o broju djece pogođene istragom koja prethodi sudskom postupku, nemoguće je utvrditi potpuni opseg problema.¹⁴

Ipak, probacijski uredi diljem SAD-a započeli su s uvođenjem procjena utjecaja na dijete i obitelj kako bi pružili dodatne informacije za izricanje zatvorske

10 Ibid.

11 Loureiro, T. (2010.) *Perspektive djece i mladih čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu*. Edinburgh: Škotski povjerenik za djecu i mlade (engl. Scottish Commissioner for Children and Young People and Families Outside, SCCYP) i udruga Obitelji zatvorenika.

12 Ibid. 1.

13 Van Haften, G. i Sijtsma, C. (2011.) *Kazna za dijete: posljedice zatvorske kazne koju izdržava roditelj*. Neobjavljeni diplomski rad.

14 Cramer, L., Peterson, B., Kurs, E. i Fontaine, J. (2015.) *Priručnik za izradu izvješća o utjecaju na obitelj: projekt namijenjen djeci čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu*. Preuzeto s <http://www.urban.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/2000253-Toolkit-for-Developing-Family-Impact-Statements.pdf>

kazne - pristup suprotan zbivanjima u Škotskoj (navedeno u nastavku).

Unatoč ovim preporukama i istraživanjima, Odbor za pravosuđe Škotskog parlamenta 2010. godine odbacio je uvođenje procjena utjecaja na dijete i obitelj. Isto tako, Komisija Angiolini za prijestupnice¹⁵, u uvjerenju

U slučaju je uspješno izneseno da bi deportacija i zatvorska kazna za samohranu majku koja je prekršila uvjetnu kaznu nerazmjerno utjecala na pravo na obiteljski život i imala negativan utjecaj na interese djeteta.

da sudska izvješća već ispunjavaju takvu svrhu, 2012. godine nije navela preporuku uvođenja procjena utjecaja na dijete i obitelj.¹⁶ Međutim, sudske presude počele su odražavati odluke koje su u obzir uzele utjecaj na djecu. U slučaju Slovačka v. Denise Srponova (siječanj 2013., neobjavljeno) uspješno je izneseno da bi deportacija u Slovačku i zatvorska kazna za samohranu majku koja je prekršila uvjetnu kaznu, prema članku 8. Zakona o ljudskim pravima i djelovanju protiv najboljih interesa djeteta sukladno članku 3.1. Konvencije Ujedinjenih

naroda o pravima djeteta, nerazmjerno utjecala na pravo na obiteljski život. U slučaju Stuart Gorrie v. PF Haddington (2014.) žalbeni postupak djelomično je pokrenut na temelju činjenice da sudska izvješća nisu odgovarajuće razmotrila utjecaj izdržavanja zatvorske kazne samohranog oca na njegovog sina tinejdžera. Kako standardiziran način uzimanja u obzir navedenih okolnosti nije utvrđen, takvi slučajevi ostaju iznimke.

Ključna dostignuća Škotske vlade

Nakon objave zaključnih razmatranja UN-ovog Odbora za prava djeteta iz 2008. godine¹⁷ i izvješća Škotskog povjerenika za djecu i mlade iz 2008. godine u kojem se preporučuje uporaba procjena utjecaja na dijete i obitelj u sudskom postupku¹⁸, postignut je napredak u promjeni škotskih politika i praksi. Škotska vlada sada objavljuje godišnje izvješće pod nazivom „Učini pravu stvar“ koje prati napredak u provedbi Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i podržava udruženje Zajedno Škotska¹⁹ u objavi izvješća o napretku glede ove problematike u Ujedinjenom Kraljevstvu. Godine 2011. škotska Ministrica za djecu i mlade Aileen Campbell izjavila je da predanost vlade u ostvarivanju prava djeteta treba biti uključena u razvoj, planiranje i pregled svih politika, zakonodavstva i usluga.²⁰ Kasnije te godine, Vlada je

15 <http://www.gov.scot/Resource/0039/00391828.pdf>

16 Osobna korespondencija s Komisijom za prijestupnice

17 Odbor za prava djeteta (2008.) *Zaključna razmatranja: Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske*. Preuzeto s <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC.C.GBR.CO.4.pdf>

18 Ibid. 6.

19 Zajedno Škotska (engl. Together Scotland - Škotsko udruženje za prava djeteta) je udruženje škotskih humanitarnih organizacija namijenjenih djeci koje surađuju u svrhu poboljšanja svijesti, razumijevanja i primjene Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

20 Škotska vlada (2012.) Učini pravu stvar. Izvješće o napretku 2012. Edinburgh. Preuzeto s <http://www.gov.scot/>

najavila raspravu Prijedloga zakona za zaštitu djece i mladih²¹ (Zakon usvojen 2014. godine) u kojoj je pokazala vlastitu namjeru za razvoj zakonodavstva, uključujući i postupak „procjene utjecaja na prava djeteta“. Nadalje, u suradnji s udruženjem Zajedno Škotska i Škotskim povjerenikom za djecu i mlade, a kako bi potakla napredak i provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta u Škotskoj, Vlada je uspostavila Grupu za praćenje provedbe prava djeteta u Škotskoj (engl. Scottish Children's Rights Implementation Monitoring Group - SCRIMG).²²

Godine 2011. pod pokroviteljstvom Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta održan je Dan opće rasprave čija su tema bila djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, a izdana je preporuka o uporabi procjene utjecaja namijenjene djeci čiji roditelji izdržavaju kaznu zatvora i djeci čiji roditelji izdržavaju kaznu društveno korisnog rada.²³

Godine 2012. udruženje Zajedno Škotska, Škotski povjerenik za djecu i mlade te udruga Obitelji zatvorenika dobili su podršku ostalih država članica da povećaju osvještavanje o poteškoćama s kojima se susreću djeca zatvorenika u okviru Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava (engl. Universal Periodic Review of Human Rights - UPR) Ujedinjenih naroda.²⁴ U Univerzalnog periodičnom pregledu stanja ljudskih prava navodi se da Vlada Ujedinjenog Kraljevstva treba „poduzeti sve potrebne mjere kako bi se u potpunosti provele smjernice UN-ovog Odbora za prava djeteta“²⁵, a u tu svrhu mora „utvrditi procjene utjecaja na prava djece promicanjem sustavnog pristupa usuglašenog sazaključcima Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta kroz sva tijela Vlade, zakonodavstva i donošenja odluka“.²⁶ Također se

[Resource/0039/00392997.pdf](http://www.gov.scot/Resource/0039/00392997.pdf)

21 Škotska vlada (2011.) Škotska za djecu: rasprava Prijedloga zakona za zaštitu djece i mladih. Edinburgh. Preuzeto s <http://www.gov.scot/Resource/0039/00396537.pdf>

22 <http://www.togetherscotland.org.uk/resources-and-networks/scrimg/>

23 Robertson, O. (2012.) *Kolateralni osuđenici: djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu. Preporuke i dobre prakse iz UN-ovog Odbora za prava djeteta na dan opće rasprave* 2011. Ženeva: Kvekerski ured Ujedinjenih naroda

24 Odbor za ljudska prava upotrebljava Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava kako bi se ispitalo stanje ljudskih prava u svim državama članicama Ujedinjenih naroda.

25 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda (2012.) Dodatak jedan: 110.10. Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava. Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske. Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda

26 Udruženje Zajedno Škotska (engl. Together Scotland) (2013.) *Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava. Preporuke za prava djeteta: prioritete za Vladu.* Preu-

preporučuje da „pri uhićenju, pritvaranju, izvršavanju zatvorske kazne ili razmatranju prijevremenog puštanja na slobodu jedinog ili primarnog skrbnika djeteta u obzir [treba] uzeti najbolji interes djeteta“²⁷, odnosno da Ujedinjeno Kraljevstvo treba provesti primjenu procjene utjecaja na dijete i obitelj namijenjene djeci čiji roditelji izdržavaju kaznu zatvora i djeci čiji roditelji izdržavaju kaznu društveno korisnog rada, počevši od trenutka uhićenja do puštanja zatvorenika na slobodu.²⁸

Iako je Vlada Ujedinjenog Kraljevstva prihvatila navedene preporuke, još ih nije provela u cijelosti.

Zakonom za zaštitu djece i mladih (Škotska) iz 2014. godine škotski su ministri sada obvezni u obzir uzeti i stavove djece te promicati javnu svijest i razumijevanje prava djeteta.²⁹ Nadalje, od lipnja 2015., Škotska vlada počela je primjenjivati „procjene utjecaja na prava i dobrobit djeteta“ kako bi ocijenila uspješnost provedbe politika Vlade koje se odnose na utjecaj na djecu i mlade.³⁰

Primjeri dobre prakse

Iako zahtjev o primjeni procjene utjecaja na dijete čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu nisu obvezne, u Škotskoj su zabilježeni primjeri dobre prakse koje vrijedi spomenuti. Škotska humanitarna udruga Krug (engl. Circle) nadležnim policijskim službenicima pruža informacije o mogućim posljedicama s kojima bi se moglo suočiti dijete kada njegov roditelj izvršava zatvorsku kaznu. Prema izjavi (tadašnjeg) voditelja projekta udruge Krug, takve su informacije uvijek dobro primljene. Još jedan primjer dobre prakse dolazi od strane nadležnog policijskog službenika koji je odobrio da se majka prije izdržavanja zatvorske kazne pusti na slobodu kako bi se pobrinula da dijete primi odgovarajuću skrb³¹ - upravo je to jedna od smjernica Upute Ujedinjenih naroda za postupanje sa ženama koje izdržavaju zatvorsku kaznu i prijestupnicama koje izdržavaju kaznu društveno

zeto s <http://www.togetherscotland.org.uk/pdfs/UPR%20Scottish%20mid-term%20report%20JH.pdf>

27 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda (2012.) Dodatak jedan: 110.96. Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava. Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske. Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda

28 *Ibid.* 25.

29 Zakon za zaštitu djece i mladih (Škotska) 2014. Preuzeto s http://www.legislation.gov.uk/asp/2014/8/pdfs/asp_20140008_en.pdf

30 Škotska vlada (2015.) *Procjena utjecaja na prava i dobrobit djeteta (engl. Child Rights and Well-being Impact Assessment, CRWIA).* Preuzeto s <http://www.gov.scot/Topics/People/Young-People/families/rights/child-rights-wellbeing-impact-assessment>

31 Currie, G. (4. ožujka 2011.) Poslana sam kući upozoriti kćer da ide u zatvor. Novine *The Scottish Sun*.

korisnog rada (Bangkoški pravilnik) iz 2010. godine³², koje su, iako još uvijek nisu u cijelost provedene, prihvaćene od strane Ujedinjenog Kraljevstva.

Početakom 2015. godine zastupnica škotskog parlamenta Mary Fee je uz podršku humanitarne udruge Barnardo's Škotska, udruge Obitelji zatvorenika i Nacionalnog društva za sprečavanje okrutnosti prema djeci (engl. National Society for the Prevention of Cruelty to Children - NSPCC) izradila nacrt Prijedloga zakona „Podrška za djecu (Utjecaj roditelja koji izdržava zatvorsku kaznu)“. Ovaj prijedlog popraćen je raspravom tijekom koje su zaprimljena 102 odgovora.³³ Svrha prijedloga zakona bila je pružanje podrške i poboljšanje ishoda za djecu čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu. Prijedlog zakona koji je predložila Mary Fee odnosi se na okolnosti koje bi sud trebao razmotriti poslije izricanja zatvorske kazne - odnosno na utjecaj izdržavanja zatvorske kazne na djecu i mjere koje bi osigurale da djeca čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu primaju odgovarajuću podršku.³⁴ Političari su bili spremi prihvatiti uporabu procjena utjecaja na dijete i obitelj tek nakon prijedloga da se takve procjene uzmu u obzir tek nakon izricanja zatvorske kazne - uzimanje procjena utjecaja u obzir prije izricanja zatvorske kazne smatrano je uplitanjem u neovisnost pravosuđa. Do istog je došlo unatoč činjenici da su branitelji u sudskim postupcima slične informacije već upotrebljavali kao povod za utvrđivanje olakotnih okolnosti tijekom trajanja suđenja i bez obzira što smjernice objavljene od strane Vijeća za

izricanje presude za Englesku i Wales³⁵ „odgovornost za skrb“ zasebno navode kao olakotnu okolnost.

Razvoj praksi u SAD-u također pruža zanimljivu usporedbu s rezerviranošću s kojom se susrećemo u Škotskoj, a koja se odnosi na procjene utjecaja na dijete i obitelj prije izricanja presude, a slijedno prethodno navedenom.

Budući da Prijedlog zakona koji je predložila Mary Fee tek treba biti usvojen, u međuvremenu je blisko surađivala s humanitarnom udrugom Barnardo's, udrugom Obitelji zatvorenika i Nacionalnim društvom za sprečavanje okrutnosti prema djeci kako bi se usvojila nadopuna važećeg Prijedloga zakona o kaznenom pravosuđu (Škotska), a koji bi osigurao provođenje procjena o utjecaju na dijete i obitelj. Iako je prijedlog za izravno uvođenje procjena za utjecaj na dijete i obitelji odbijen, njegovo uključivanje u ovoj fazi Prijedloga zakona otvara nove mogućnosti. Škotska premijerka Nicola Sturgeon zajamčila je da će Vlada prijedlogu uvođenja procjena provedenih za djecu i mlade čiji roditelj izdržava zatvorsku kaznu posvetiti „punu pozornost“.³⁶

Unatoč činjenici da škotski zakoni moraju biti usklađeni s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, preostaje još mnogo toga za učiniti kako bi se zajamčio prestanak zanemarivanja prava djeteta, odnosno kako bi se osiguralo da i djeca imaju mogućnost izražavanja vlastitog mišljenja.³⁷ Razvoj procjena utjecaja na dijete i obitelj u narednim mjesecima predstavljat će važan korak prema ispravljanju navedenog propusta.

32 Ujedinjeni narodi (2010.) *Upute Ujedinjenih naroda za postupanje sa ženama koje izdržavaju zatvorsku kaznu i prijestupnicama koje izdržavaju kaznu društveno korisnog rada (Bangkoški pravilnik)*. Preuzeto s <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/BangkokRules.pdf>

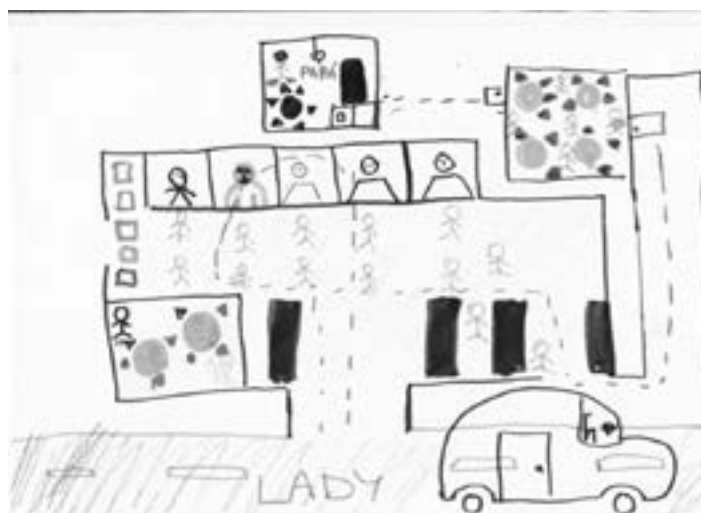
33 Fee, M. (2015.) Prijedlog zakona *Podrška za djecu (Utjecaj roditelja koji izdržava zatvorsku kaznu)* (Škotska) Bill. Preuzeto s [http://www.scottish.parliament.uk/S4_MembersBills/Consultation_Document_\(Website\).pdf](http://www.scottish.parliament.uk/S4_MembersBills/Consultation_Document_(Website).pdf) and <http://maryfeemsp.com/2015/09/07/update-on-marys-private-members-bill-support-for-children-impact-of-parental-imprisonment/>

34 *Ibid.*

35 <http://www.sentencingcouncil.org.uk/the-magistrates-court-sentencing-guidelines/>

36 Novine The Herald Scotland (2015.) *Nicola Sturgeon obećava razmotriti prijedloge Laburističke stranke za uvođenje procjena o utjecaju na obitelj*. Preuzeto s http://www.heraldscotland.com/news/13712312.Nicola_Sturgeon_vows_to_consider_Labour_s_family_impact_assessment_proposals/

37 Škotski povjerenik za djecu i mlade (2015.) *Podnesak upita Zajedničkom odboru za ispitivanje o poštivanju ljudskih prava u svrhu usklađivanja zakonodavstva Ujedinjenog Kraljevstva s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta*. Preuzeto s http://www.parliament.uk/documents/joint-committees/human-rights/Submission_from_Scottish_Children's_Commissioner_200315.pdf

Kratko, ali ne slatko: istraživanje utjecaja kratke zatvorske kazne na majke

Lucy Baldwin
Sveučilište De Montfort
Rona Epstein
Sveučilište Coventry

Procjenjuje se da je 1995. godine u Engleskoj i Walesu 6.000 djece godišnje osjetilo posljedice izdržavanja zatvorske kazne od strane majke. Ta brojka danas se približila broju od 20.000 djece godišnje, od čega je 5 posto djece ostalo živjeti u istom domu u kojem je živjelo s majkom, 9 posto povjereno je na brigu ocu, a za 14 je posto postalo nadležno odgovarajuće tijelo lokalne uprave.¹ Kako bi utvrdili što se događa s preostalim djecom i kako su se snašla, zahtijeva još mnogo dodatnog istraživanja. Ono što možemo reći sa sigurnošću je, međutim, da je mnogo djece smješteno izvan doma u kojem je živjelo s majkom i da je zbrinuto od strane proširene, neslužbene obitelji - većina takve djece već se suočila s mnogim izazovima poput siromaštva i nepovoljnih okolnosti. Znamo da su 66 posto ženskih osoba u zatvoru majke djece mlađe od 18 godina. Ova brojka, međutim, trenutnu situaciju ne odražava u potpunosti jer ne obuhvaća majke djece starije od 18 godina i bake. Bake su često „nevidljive i u istraživanjima i u literaturi koja se odnosi na žene i zatvorsku kaznu“² pa su razdor i nespokoj uzrokovani kada baka izdržava zatvorsku kaznu, a koji su nanoseni često već ugroženim obiteljima, još uvijek nedovoljno istraženi.

Izdržavanje zatvorske kazne od strane majke (ili bake) opisano je kao uzrok „neopisive štete na stabilnost obitelji i dobrobit djece“.³ U sklopu međunarodne studije financirane od strane EU-a „Djeca zatvorenika: intervencije i ublažavanje (mitigacija) u cilju ojačavanja psihičkog zdravlja“ većina djece izjavila je da je osjetila negativne posljedice uzrokovane izdržavanjem zatvorske kazne od strane roditelja.⁴ To nije novo otkriće: naime

*Kada kao posljedicu
pritvora određenog
zbog ometanja javnog
reda ili neplaćanja
novčane kazne majka
izgubi vlastiti dom
i vlastito dijete, a
dijete izgubi svoju
majku, može li se
pritvor još uvijek
smatrati „pravednim“
i „razmjernim
počinjenom zločinu“?*

već više od trideset godina znanstvenici, istraživači, stručnjaci, žene koje izdržavaju zatvorsku kaznu, kao i sama djeca, suglasni su da je zatvor štetan i neučinkovit.

Učestalost i primjeri izricanja zatvorske kazne

U Engleskoj i Walesu su tijekom razdoblja u trajanju od 12 mjeseci, zaključno s lipnjem 2014. godine, 9.204 ženske osobe bile pritvorene jer im je određen pritvor ili zatvorska kazna, usprkos činjenici da zakoni Ujedinjenog Kraljevstva propisuju da se zatvor smatra opravdanom kaznenom mjerom isključivo kada je kazneno djelo „toliko ozbiljno“ da za isto nije moguće odrediti ni novčanu kaznu ni društveno korisni rad.⁵

Velika većina osuđenih žena izdržava zatvorsku kaznu zbog nenasilnih, lakših kaznenih djela (poput prijevare, krađe, neplaćanja novčane kazne i neispunjavanja porezne obveze), iako je zakonom propisano da se za takve slučajeve ne izriče zatvorska kazna (osim kao „krajnja opcija“⁶). Međustranačka parlamentarna skupina (2015.) utvrdila je da je među ženama koje se nalaze u pritvoru njih 77 posto osuđeno na manje od 12 mjeseci, 71 posto na manje od 6 mjeseci, a 52 posto na manje od 3 mjeseca zatvorske kazne. Pritvaranje žena prije suđenja osobito je često, a 40 posto ženskih osoba koje ulaze u zatvor izricanje presude čeka najmanje 12 mjeseci.⁷ Humanitarna organizacija Howard League napominje da za 71 posto žena za koje je Prekršajni sud odredio pritvor i 41 posto žena kojima je pritvor⁸ odredio Kraljevski sud nikada nije izrečena zatvorska kazna, što postavlja pitanje o primjerenosti mjere pritvora u prvom stupnju.

Na međunarodnoj razini postoje ogromne razlike u izricanju zatvorske kazne za roditelje, posebice majke. U nekim se državama, poput Norveške i Danske pritvor za majke određuje vrlo rijetko, odnosno kao krajnja

1 Baldwin L. (2015.) (ur.) (2015.) *Pravda za majčinstvo: rad s majkama u sustavu socijalnog i kaznenog prava*. Hampshire: Waterside Press.

2 *Ibid.*

3 Convery, U. i Moore, L. (2011.) Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu i problemi s kojima se susreću. Izvadak iz P. Scharff-Smith, i I. Gampell (ur.), Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu. Sveučilište Ulster i Bambinisenza-sbarre, Danski institut za ljudska prava, Danska, Europska mreža za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu; Corston, J. (2007.) *Corstonovo izvješće: svjedočenje barunice Jean Corston u svrhu preispitivanja položaja osobito ranjivih žena u kaznenopravnom sustavu*. London: Državni ured

4 Robertson, O. (2015.) Prava djeteta: dugoročne perspektive. Izvadak iz H. Lynn (ur.), Razvoj plana o pravima djece. Časopis *European Journal of Parental Imprisonment*, 1, 22-23. Children of Prisoners Europe

5 Međustranačka parlamentarna skupina za žene u kaznenom sustavu (2015.) *Izviješće o istrazi sprečavanja neutemeljene kriminalizacije žena*. Humanitarna organizacija za reformu kaznenog sustava Howard League.

6 Epstein, R. (2011.) Izricanje kazne zbog neispunjavanja porezne obveze. Časopis *Criminal Law and Justice Weekly*, 175, 609. -610.

7 Međustranačka parlamentarna skupina za žene u kaznenom sustavu, nav. dj.

8 Howard League (2014.), *Otkrivanje: izgubljeni milijuni potrošeni na nepotreban pritvor*. Howard League za kaznenu reformu. Preuzeto s <http://howardleague.org/needless-remand/>

mogućnost. U Kolumbiji, Turskoj i Finskoj, na primjer, postoji uobičajena praksa da se djeci omogući da žive u zatvoru s majkom (a ponekad i s ocem) dok dijete ne navrší šest godina. Druge države, poput Islanda i Kine, imaju mogućnost odgode kazne zatvora dok majka ne završi s dojenjem ili nakon nedavnog poroda, odnosno, u slučaju Španjolske i Venezuele, dok dijete ne navrší tri godine. U Italiji je majkama djece mlađe od deset godina u nekim okolnostima dopušteno odslužiti kaznu bez odvajanja od djece, u kućnom pritvoru ili nekom drugom okružju osim zatvora. Razlike u postupanju zabilježene su čak i unutar iste države, kao što pokazuje primjer Ujedinjenog Kraljevstva: u Engleskoj je vrlo rijetko popunjeno više od 50 posto kapaciteta - uz visoku stopu odbijanja - a zatvorski objekti namijenjeni majkama s djecom (engl. Mother and Baby Units - MBU) vrlo su rijetko popunjeni više od 50 posto, dok su u Škotskoj zatvorski objekti namijenjeni majkama s djecom najčešće u potpunosti popunjeni, uz visoku stopu prihvaćanja.⁹

Utjecaj mjere pritvora i kratke zatvorske kazne

Mnoge su se majke i bake susrele s pritvorom još tijekom suđenja. Mnoge od njih suočene su sa siromaštvom, dugovima, nezaposlenošću, beskućništvom i gubitkom skrbništva nad djecom. Baldwin, u svom istraživanju „Zatočene majke: studija o emocionalnim posljedicama pritvora na majke i bake“¹⁰, prenosi iskustvo jedne majke koja je nakon 3 tjedna boravka u pritvoru osuđena na obavljanje društveno korisnog rada. Iako se to čini pozitivnim ishodom, žena je u relativno kratkom razdoblju boravka u pritvoru ostala bez doma, a njezin je sin udomljen. Kao posljedica, mlada je majka izgubila kontrolu nad ovisnošću o opojnim sredstvima, naposljetku je vraćena u zatvor i nikada nije ponovno zadobila skrbništvo nad vlastitim sinom. Ovo nije iznimni slučaj: učestalo određivanje kratke zatvorske kazne i pritvora majkama koje su počinile lakše, nenasilne zločine uzrokuje razaranje sve više obitelji. Na prekršajnom se sudu ženama vrlo rijetko određuje jamčevina zbog uvjerenja da žene koje zloupotrebljavaju opojna sredstva (oko 50 posto prijestupnica) vode „prekaotičan“ život zbog kojeg nisu u mogućnosti udovoljiti uvjetima jamčevine, odnosno zbog uvjerenja da će pritvor ženama i majkama olakšati pristup uslugama za podršku koje bi im inače bile nedostupne ili zbog nedostatka smještaja u objektima namijenjenima ženskim osobama kojima je određena jamčevina.¹¹

9 Abbott, L. (2015.) Nelagodna trudnoća; Prinova u kazni-onici. Izvadak iz L. Baldwin (ur.), *Pravda za majčinstvo: rad s majkama u sustavu kaznenog i socijalnog prava*. Hampshire: Waterside Press.

10 Baldwin, L. (neobjavljeno) *Zatočene majke: studija o majkama, bakama, osjećajima i zatvoru*. Doktorski rad. Sveučilište De Montfort.

11 Hedderman, C. i Gunby, C. (2013.) Alternativa pritvaranju žena: važnost razumijevanja stajališta izricatelja kazne. *Časopis Probation Journal*, 60(4), 425.-438.

Izricatelji kazne dužni su se pridržavati „sveobuhvatnih načela za izricanje kazne“ čija je svrha osigurati da svaka izrečena zatvorska kazna i određeni pritvor budu „pravedni“ i „razmjerni počinjenom zločinu“.¹² Pitamo se: kada kao posljedicu pritvora određenog zbog ometanja javnog reda ili neplaćanja novčane kazne majka izgubi vlastiti dom i vlastito dijete, a dijete izgubi svoju majku, može li se pritvor još uvijek smatrati „pravednim“ i „razmjernim počinjenom zločinu“?

Osim troškova uzrokovanih psihološkim i emocionalnim posljedicama zatvorskih kazni izrečenih majkama, financijski troškovi najosnovnijeg zatvorskog smještaja za ženske osobe u Ujedinjenom Kraljevstvu iznosi oko 56.500 GBP godišnje. Trošak skrbi za jedno dijete u nadležnosti odgovarajućeg tijela lokalne uprave iznosi nešto manje od 40.000 GBP godišnje za dijete bez dodatnih poteškoća u ponašanju ili specifičnih emocionalnih potreba i do 364.500 GBP godišnje za dijete s višestrukim posebnim potrebama. Navedeni iznosi ne uključuju troškove udomljavanja, nadzora udomitelja (koji u Ujedinjenom Kraljevstvu trenutno traje najmanje 12 mjeseci) i ostalih rehabilitacijskih usluga. S druge strane trošak intervencije u rehabilitacijskoj ustanovi namijenjenoj ženama ili rehabilitaciji u zajednici kreće se od 1.360 do 2.800 GBP.

Zašto se majkama i dalje uobičajeno dodjeljuje zatvorska kazna i postoji li bolje rješenje?

Kada kao posljedicu pritvora određenog zbog ometanja javnog reda ili neplaćanja novčane kazne majka izgubi vlastiti dom i vlastito dijete, a dijete izgubi svoju majku, može li se pritvor još uvijek smatrati „pravednim“ i „razmjernim počinjenom zločinu“?

Ako procijenimo neosporne dokaze koji upućuju da je određivanje pritvora za majke najbolje izbjegavati, kada je to moguće, a osobito kada je „kolateralna šteta“ pretrpljena od strane majki, djece i njihovih obitelji nedvojbeno u istoj mjeri razarajuća za izricanje kratke zatvorske kazne kao za izricanje dugačke zatvorske kazne, zašto prekršajni suci nastavljaju određivati pritvor za majke? Baldwin odgovara jednostavno: „zato što mogu“, napominjući da sve dok pravni okvir za izricanje kazne prekršajnim sucima omogućuje razmjernu neovisnost i ovlast u odlučivanju, odnosno određivanju zatvorske kazne - osim nedosljednosti - uzrokuje češće izricanje zatvorskih kazni.

U sklopu svog istraživanja „Majke u zatvoru: izricanje kazne majkama i prava djeteta“¹³, Epstein je utvrdila da nijedan od 75 izricatelja kazne koji su sudjelovali u studiji nije u obzir uzeo prava i potrebe djeteta ni mogući

12 Smjernice Vijeća za izricanje presude, (2004.) *Smjernice za izricanje presude prekršajnog suda*.

13 Epstein, R. (2012.) Majke u zatvoru: izricanje kazne majkama i prava djeteta. *Časopis Coventry Law Journal (Posebno izdanje: izvješće o istraživanju)*. Preuzeto s <http://www.makejusticework.org.uk/wp-content/uploads/Mothers-in-Prison-by-Rona-Epstein.pdf>

utjecaj zatvorske kazne na uzdržavanu djecu, iako je u skladu sa smjernicama Europskog suda za ljudska prava (engl. European Court of Human Rights - ECHR) to bio obvezan učiniti.¹⁴

Epstein je utvrdila da izricatelji kazne nisu postigli potrebnu „ravnotežu“ u odnosu na uzdržavanu djecu i da su odluke o određivanju zatvorske kazne za majke bile nedosljedne.¹⁵ Čini se da se neprestano nepoštivanje smjernica i upornost u određivanju pritvora za majke - iako je posljedica istog prethodno spomenuta nerazmjerna, dodatna kazna od gubitka doma i djece - ne dovode u pitanje djelomično zbog neovisnosti sudstva.

U znak priznanja štete uzrokovane neučinkovitim kaznenim presudama za majke i njihovu djecu, škotski se ministar pravosuđa Michael Matheson uz priznanje da bi to bilo moralno, društveno i ekonomski korisno za društvo, obvezao na „cjelovitu promjenu sustava“ u odnosu na žene, majke i izricanje zatvorske kazne. Matheson je pokazao vlastitu predanost naprednoj preobrazbi sustava, utemeljenoj na činjenicama u obliku obustavljanja plana za povećanjem kapaciteta zatvora namijenjenih ženskim osobama u Škotskoj, a istaknuo je i vlastitu namjeru da se usredotoči na učinkovitije alternative pritvoru, usmjerene na pojedinca. Isto svakako mora biti obuhvaćeno širim programom za rješavanje pitanja nejednakosti i socijalne nepravde, ali njegova je namjera jasna: promjene su u Škotskoj već započele, a ostatak Ujedinjenog Kraljevstva zasigurno će ih slijediti vlastitim primjerom.¹⁶

Baldwin iznosi konkretne prijedloge za „trenutno i značajno“ smanjenje broja majki osuđenih na zatvorsku kaznu.¹⁷ Njeni prijedlozi uključuju obvezu da, u slučaju majki (ili očeva) s uzdržavanom djecom (ili bilo kojeg optuženika s obvezom uzdržavanja), izricatelj kazne prije osude bude primoran zatražiti izvješće o okolnostima optuženika koje prethodi određivanju kazne (engl. Presentence Report - PSR). Osim toga, privremeni bi skrbnik bio obvezan ishoditi preporuku u obliku nezavisnog izvješća nadležnog probacijskog službenika usmjerenu na potrebe i mogućnost pružanja primjerene skrbi za

14 Europska konvencija o ljudskim pravima (1953.), članak 8. Pogledajte: Olssen v. Švedska (br. 1) (1988.) 11 EHRR 259.

15 Epstein, R. (2012.) *Majke u zatvoru*. *Časopis Criminal Law and Justice Weekly*, 176, 670-671; i Epstein, R. (2013.) *Majke iza rešetaka: prava djeteta*, časopis *Criminal Law and Justice Weekly*, 177, 531-532.

16 Baldwin L. (2015.) *Zatočene majke: prijedlozi za promjenu s posebnim osvrtom na majke i zatvorske kazne*. Platforma za razmjenu ideja o pravosuđu Halsbury Law Exchange. Preuzeto s <http://www.halsburyslawexchange.co.uk/mothers-con-fined-part-2-time-for-action/>; i Baldwin L. (2015.) *Pravila kaznionice: vrijeme za promjenu igre*, časopis *Criminal Law and Justice*, 10(179), 195-197. Preuzeto s <http://www.criminalallawandjustice.co.uk/features/Rules-Confinement-%E2%80%933Time-Changing-Game>

17 Baldwin, L. (2015) (Ed.) *Mothering Justice: Working with Mothers in Criminal & Social Justice Settings*. Hamps-hire: Waterside Press.

uzdržavanu djecu. Takva bi se preporuka, na isti način kao psihijatrijsko vještačenje, zatim mogla upotrijebiti za pružanje neophodnih informacija sudu i tako pomoći izricatelju kazne da postigne odgovarajuću „ravnotežu“. Baldwin u tu svrhu predlaže uvođenje razdoblja odgode suđenja u trajanju od četiri tjedna, a kako bi se olakšalo prikupljanje informacija i izrada izvješća.

Međutim, takva bi odgoda sudskog postupka mogla naići na otpor, iako bi navedene procjene olakšale pravilno provođenje istrage o potrebama ili preporukama koje se odnose na djecu, istovremeno pružajući vrijedne dokaze koji bi izricatelju kazne olakšali donošenje opravdane i pravovaljane odluke (za koju bi bio osobno odgovoran). Odgoda suđenja istovremeno bi probacijskom službeniku ili osobi zaduženoj za izradu izvješća o okolnostima optuženika koje prethodi određivanju kazne omogućila dovoljno vremena da razmisli o rješenju boljem od pritvora, odnosno uvjetima za moguću kaznu društveno korisnog rada, ako bi izricatelj kazne bio otvoren uvažiti tu mogućnost. Baldwin tvrdi da bi se uvođenje navedenog postupka moglo vrlo lako uklopiti i u obrazovanje prekršajnih sudaca i u pravne okvire za određivanje zatvorske kazne, a da bi isti bio predmet neprestanog nadzora, podložan mjerama osobne odgovornosti.¹⁸

Nadalje, Baldwin smatra da bi čak i kada će vjerojatno biti izrečena zatvorska kazna, takvo obvezno razdoblje odgode suđenja olakšalo pripreme za skrb uzdržanih osoba.¹⁹ Također, na taj bi se način izbjegle okolnosti u kojima se majke koje ne očekuju zatvorsku kaznu nisu odgovarajuće pripremile za moguće odvajanje od djeteta pa skrb za dijete privremeno povjeravaju prijateljima ili susjedima. Predložene bi izmjene usprkos dodatnom odlaganju utvrđivanja postupka i neizbježnim neposrednim troškovima pridonijele većem dobru svih uključenih strana, posebice djece.

Više od 66 posto ženskih osoba u zatvoru majke su djece mlađe od 18 godina. Predložene reforme pridonijele bi kratkoročnom i dugoročnom smanjenju broja majki koje izdržavaju zatvorsku kaznu, odnosno financijskoj, emocionalnoj i psihološkoj koristi za majke, njihovu djecu i društvo općenito.

U našem ćemo se budućem istraživanju usredotočiti na izricanje kratke zatvorske kazne ženskim osobama (osobito majkama i bakama) kako bi se povećalo razumijevanje okolnosti u kojima se nalaze majke koje izdržavaju zatvorsku kaznu. Nastojat ćemo uspješno istražiti utjecaj na majke i njihovu djecu te obitelji s ciljem stvaranja preporuka koje bi pridonijele pozitivnim promjenama i u konačnici opravdale ne samo smanjenje količine izrečenih kratkih zatvorskih kazni nego i značajno smanjile određivanje zatvorske kazne majkama.

18 *Ibid.*

19 *Ibid.*

Povreda prava djeteta u Švedskoj kada roditelj izdržava zatvorsku kaznu

Johanna Schiratzki
 profesor socijalnog prava
 Sveučilišni zavod Ersta Sköndal

Najbolji interes djeteta i pravo da dijete u kaznenom postupku protiv roditelja ima mogućnost izraziti vlastito mišljenje, osjetljiva su pitanja. U igri je nekoliko potencijalno suprotstavljenih pravnih načela. Prema zaključcima Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC) iz 1989. godine, najbolji interesi djeteta (članak 3.), kao i pravo da dijete ima mogućnost izraziti vlastito mišljenje (članak 12.), predstavljaju temeljna prava djeteta. Ova su dva načela, uz načelo nediskriminacije (članak 2.) i obvezu država stranaka da izvrše provedbu prava navedenih u Konvenciji (članak 4.), temeljna načela UN-ove Konvencije o pravima djeteta. Međutim, iz perspektive kaznenog prava, postupak zastrašivanja pojedinca i zastrašivanje općenito zahtijevaju odgovarajući odgovor na zločin, bez obzira na obiteljske okolnosti počinitelja. U ovom članku razmotrit ćemo opseg primjene načela najboljeg interesa djeteta i prava djeteta da izrazi vlastito mišljenje kada se protiv njegovih roditelja, u skladu sa zakonima Kraljevine Švedske, vodi sudski postupak. Odbor za prava djeteta (engl. Committee on the Rights of the Child - CRC) Ujedinjenih naroda nedavno je povećao osvještavanje o važnosti prava djeteta da izrazi vlastito mišljenje u švedskom pravnom sustavu.¹

Razlike zatvorske kazne i protjerivanja

U Švedskoj se trenutno vodi rasprava o opsegu najboljeg interesa djeteta u odnosu na kaznenu presudu izrečenu njegovim roditeljima, ali nije toliko usredotočena na izdržavanje zatvorske kazne koliko na kaznenu mjeru protjerivanja osoba koje nemaju švedsko državljanstvo. Čini se da je temeljna pretpostavka činjenica da bi dijete bez većih poteškoća moglo održavati međusobni odnos s roditeljem koji se nalazi u švedskom zatvoru, ali ne i s roditeljem koji je protjeran. U slučajevima kada je roditelj malodobnog djeteta suočen s rizikom od protjerivanja kao posljedicom kaznene presude, zakon propisuje da, iako se u obzir mora uzeti načelo najboljeg interesa djeteta, isti nužno ne predstavlja najvažniju okolnost pri balansiraju različitih interesa u pitanju. To zapravo znači da roditelj osuđen za teško kazneno djelo može biti protjeran bez obzira na vlastite obiteljske okolnosti.

Jedna od posljedica propisa o protjerivanju je obveza Švedskog odbora za socijalnu politiku da pruži podršku Švedskoj upravi za zatvorski sustav i probaciju dostavljanjem informacija kaznenom sudu, budući da se održavanje međusobnih odnosa između optuženika i njegove malodobne djece izričito ne

odnosi na švedske državljane, već je ograničeno na osobe koje nemaju švedsko državljanstvo.² Međutim, u praksi bi ovakve informacije trebale biti podnesene i kada se razmatraju „obiteljske okolnosti“ švedskih državljana. Čini se opravdanim vjerovati da će branitelj u pravnom postupku obavijestiti sud kada optuženi državljanin ima uzdržavanu djecu. Općenito bi, stoga, kazneni sud bio obaviješten ili bi mogao saznati ima li optuženik djecu.

Ovlast za uvažavanje prava djeteta?

S obzirom da će sud u postupcima koji se vode protiv švedskih državljana u većini slučajeva neformalno saznati ima li optuženik djecu, postavlja se pitanje u kojoj mjeri sud u kaznenom postupku protiv roditelja ima ovlast da uvaži najbolji interes djeteta i pravo da dijete ima mogućnost izraziti vlastito mišljenje, čak i kada roditelju ne prijete rizik od protjerivanja. Iako su ova dva načela različita, njihovi se opsezi preklapaju. Najbolji interes djeteta definiran je kao materijalno pravo, odnosno instrument za tumačenje pravnih načela i pravila vođenja postupka.³ Pravo izražavanja vlastitog mišljenja osigurava svakom djetetu mogućnost donošenja vlastitih zaključaka i pravo slobodnog izražavanja vlastitih stavova u svim pitanjima koja se na njega odnose, a posebice u svakom sudskom ili upravnom postupku koji se odnosi na njega. Stavovima djeteta treba pridodati odgovarajuću važnost u skladu s djetetovom dobi i zrelosti (Opći komentar br. 12, Odbor za prava djeteta).⁴ Ukratko, prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta, dijete ima pravo izraziti vlastito mišljenje, ali sud ima ovlast odrediti mjeru u kojoj će uvažiti želje i interese djeteta s drugim interesima u pitanju.

UN-ova Konvencija o pravima djeteta i njena temeljna načela trenutno se ne primjenjuju u Švedskom kaznenom zakonu. Kazneni zakon (poglavlje 5), međutim, navodi da u slučaju postojanja „olakotnih okolnosti“ sud ima ovlast izreći blažu kaznu od propisane. Moglo bi se reći da najbolji interes djeteta zapravo predstavlja upravo takvu olakotnu okolnost koju treba uzeti u obzir kao olakšavajući čimbenik.⁵ S druge strane, viktimizacija djeteta zbog zločina počinjenog od strane roditelja u švedskom se Kaznenom zakonu izričito navodi kao otežavajući čimbenik.

² Šved. Lag (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.) odjeljak 6

³ CRC/C/GC/14.

⁴ CRC/C/GC/12 Preuzeto s <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>

⁵ Borgeke, M. (2012.). Att bestämma påföljd för brott. Norstedts Juridik.

¹ CRC/C/SWE/CO/5

Stručni zakonski predstavnik: nedovoljna mjera?

Švedski kazneni zakon, međutim, nije usklađen s načelom da dijete ima pravo izraziti vlastito mišljenje, osim kada je dijete žrtva zločina počinjenog od strane vlastitog roditelja.

Ako je roditelj ili skrbnik osumnjičen za zločin počinjen protiv malodobnog djeteta, u skladu s posebnom odredbom, djetetu se dodjeljuje stručni zakonski predstavnik za zaštitu prava djeteta.⁶

Upitno je predstavlja li dodjeljivanje stručnog zakonskog predstavnika - u relativno malom broju slučajeva kada se on zapravo dodjeljuje - adekvatnu mjeru poštivanja prava djeteta da u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta izrazi vlastito mišljenje. Stručni zakonski predstavnik nije dužan razgovarati s djetetom, niti slijediti djetetove želje. Na primjer, u njegovoj je nadležnosti prisiliti dijete, protivno vlastitim željama, na liječnički pregled. Takav predstavnik u većini je slučajeva na strani tužitelja umjesto na strani djeteta.⁷ Osobno smatram da dodjela stručnog zakonskog predstavnika ne predstavlja mjeru koja odgovarajuće zadovoljava zahtjeve najnovijih Zaključnih razmatranja Odbora UN-a za prava djeteta o Švedskoj.

Nepoštivanje prava na izražavanje vlastitog mišljenja

U svim drugim kaznenim postupcima protiv roditelja, pravo da dijete izrazi vlastito mišljenje ne odražava se ni u Kaznenom zakonu ni u pravnoj praksi. Nedostatak mogućnosti da dijete izrazi vlastito mišljenje tijekom kaznenog postupka naizgled je u oštroj suprotnosti s preporukama Zaključnih razmatranja Odbora UN-a za prava djeteta o Švedskoj iz 2015. godine. Odbor naglašava važnost poštivanja prava da dijete izrazi vlastito mišljenje:

Odbor u Općem komentaru br. 12 (2009.) za pravo djeteta da izrazi vlastito mišljenje navodi preporuku u skladu s kojom bi država stranka trebala poduzeti sve moguće mjere kako bi se u skladu s člankom 12. Konvencije osiguralo poštivanje tog prava, odnosno kako bi se osigurala učinkovita provedba priznavanja prava da dijete izrazi vlastito mišljenje tijekom relevantnih pravnih postupaka u zakonu, uključujući uspostavljanje sustava i/ili smjernica namijenjenih poštivanju načela od strane socijalnih radnika i članova suda.⁸

Rasprave koje se odnose na pravo da dijete izrazi vlastito mišljenje tijekom kaznenog postupka često su usredotočene na kaznene postupke protiv malodobnih osoba, a ne na kaznene postupke vođene protiv roditelja djeteta. Opći komentar br. 12, međutim, upozorava na široko područje primjene spomenutog članka:

6 Zakon (br. 1999:997) o dodjeli stručnog predstavnika za djecu (šved. Lag om (1999:997) om särskild företrädare för barn).

7 Presuda okružnog suda u Uppsali od 20. travnja 2010., T 4350-07.

8 CRC/C/SWE/CO/5.

Odbor ističe da se ova odredba, bez ograničenja, odnosi na sve relevantne sudske postupke koji utječu na dijete, uključujući, na primjer, razvod roditelja, skrbništvo, skrb i usvajanje, djecu koja su u sukobu sa zakonom, djecu koja su žrtve fizičkog ili psihičkog nasilja, seksualno zlostavljanje i druge zločine, zdravstvenu zaštitu, zdravstveno osiguranje, djecu bez pratnje, djecu koja traže azil i izbjeglice te žrtve oružanih sukoba i drugih iznimnih stanja.⁹

Konvencija ne određuje obuhvaća li izraz „sve relevantne sudske postupke“ i kazneni (ili drugi) postupak pokrenut protiv roditelja. S jedne strane, može se tvrditi da obiteljski život i ovisnost djece o vlastitim roditeljima podrazumijeva bliskost koja opravdava iznošenje djetetovog mišljenja u svakom pravnom postupku u kojem sudjeluje roditelj. S druge strane, može se smatrati preopćenitom, posebice u društvu poput Švedske, u kojem se visoko cijeni individualizam.

Jedan od načina približavanja ovih perspektiva predstavlja utvrđivanje utjecaja presude izrečene roditelju na život djeteta. Švedski vrhovni sud zauzeo je upravo takav pristup za presude koje se odnose na deložaciju iz obiteljskog doma u slučajevima koji uključuju djecu.¹⁰ Prema presudi Vrhovnog suda, u najboljem je interesu djeteta, u mjeri u kojoj je to moguće, oduzimanje sve druge imovine osim obiteljskog doma. Slična uporaba procjene utjecaja na dijete uzrokovanog kaznenim postupkom protiv roditelja jedan je od načina približavanja presude kaznenog postupka i smjernica Odbora za prava djeteta. Takva procjena može, primjerice, biti usmjerena na utjecaj koji zatvorska kazna ima na svakodnevni život djeteta, kada bi bilo potrebno utvrditi: a) je li optuženi roditelj djetetov jedini skrbnik, b) je li kazneno djelo optuženog roditelja bilo usmjereno protiv djeteta ili drugih članova obitelji (tj. obiteljsko nasilje) i c) je li kazneno djelo optuženog roditelja bilo usmjereno protiv pojedinaca ili institucija izvan obitelji.

Odbor navodi da se kazneni postupak protiv roditelja u većini slučajeva iz perspektive djeteta mora smatrati „relevantnim“, odnosno da isti utječe na svakodnevni život djeteta. Problematika se očituje u činjenicama da su mogućnosti da se osigura najbolji interes djeteta ograničene i da se prema primjenjivom nacionalnom zakonodavstvu pravo da dijete izrazi vlastito mišljenje smatra nepostojećim. Preostaje nam da pričekamo hoće li nadolazeće usklađivanje švedskog nacionalnog zakonodavstva s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta promijeniti stvarnost s kojom se suočavaju djeca zatvorenika. Promjena stavova švedskog pravnog sustava najvjerojatnije će iziskivati mjerodavnu odluku Švedskog vrhovnog suda.

9 CRC/C/GC/12

10 Presuda vrhovnog suda. NJA 2013 s. 1241

Dobrobit djece prije zatvaranja roditelja

Joni Reef, Paul Nieuwbeerta, Pravni fakultet, Institut za kazneno pravo i kriminologiju, Leiden
 Anja Dirkzwager, Nizozemski Institut za proučavanje zločina i provedbu zakona, Amsterdam

Empirijski dokazi o ranjivosti djece čiji se očevi suočavaju sa zatvorskom kaznom ograničeni su. Većina studija koje se bave ovom temom usmjeravaju se na dobrobit djece čiji su roditelji već osuđeni na zatvorsku kaznu. Informacije o poteškoćama za djecu prije uhićenja njihovog oca može biti važno za definiranje pravnog okvira u odnosu na prava te djece. Veći uvid u podršku koja je potrebna dok je otac u pritvoru prije sudske rasprave pomoći će u razvoju politika za smanjenje kolateralnih posljedica zatvaranja roditelja. Cilj studije koju autori trenutačno provode je ispitati dobrobit djece prije zatvaranja oca kako bi se popunio nedostatak informacija na tom području.

Koristili smo podatke iz Nizozemskog zatvorskog projekta, longitudinalnog prikupljanja jedinstvenih podataka o muškim pritvorenima prije održavanja sudske rasprave u Nizozemskoj i njihovim obiteljima. Cilj projekta je proučavanje muških osoba koje borave u pritvoru prije održavanja sudske rasprave u nizozemskim ustanovama u razdoblju između listopada 2010. i ožujka 2011, a koji su rođeni u Nizozemskoj i u dobi su od 18 do 65 godina.¹ Za potrebe trenutačne studije ograničili smo se na ispitivanje 366 očeva koji su dali izvještaj o dobrobiti 571 djeteta. Ocijenjeni su uvjeti raznih životnih aspekata te djece: očevi su ispunili upitnike kako bi se prikupile informacije o životnim okolnostima, obiteljskoj situaciji, fizičkom i psihičkom zdravlju njihove djece, školskom uspjehu i delinkventnom ponašanju djece prije zatvaranja roditelja.

Rezultati pokazuju da su za djecu čiji su očevi u zatvoru, u usporedbi s djecom u općoj populaciji, životne okolnosti nepovoljnije u različitim aspektima života i prije nego što njihovi očevi uđu u kaznenopravni sustav. Kod djece razmatrane u okviru Nizozemskog zatvorskog projekta zabilježeno je više problema povezanih s fizičkim i psihičkim zdravljem, veći problemi u odnosu na školovanje, kao i česta pojava problematičnog i delinkventnog ponašanja. Ovi su rezultati u skladu s drugim studijama koje prije zatvaranja roditelja bilježe manju razinu dobrobiti djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.² Osim

toga, odsutnost roditelja uzrokovana izdržavanjem zatvorske kazne može uzrokovati daljnje smanjenje dobrobiti djece.³ S obzirom na to da se ranjiva djeca moraju zaštititi od daljnje štete koju u njihovom razvoju uzrokuje zatvaranje roditelja, važno je prilikom postupaka određivanja kazne razmotriti postojeće nepovoljne životne okolnosti te djece. Na taj bi se način s djecom zatvorenika postupalo obzirnije, a suci bi mogli postati naklonjeniji razmatranju važnosti očeve prisutnosti u kućanstvu te razmatranju alternativnih oblika kazne.

Mentalno zdravlje

Očevi s nižim društveno-ekonomskim statusom izvješćuju o značajno nižim razinama internalizacije problematičnog ponašanja u svoje djece, nego što je to slučaj kod majki u općoj zajednici.⁴ Naša studija pokazuje da je internalizacija problematičnog ponašanja koju su prijavili očevi (npr. anksioznost i depresivno ponašanje) relativno česta pojava kod djece ispitane u trenutačnom uzorku. Kod djece školske dobi zabilježene su posebno visoke razine internalizacije ponašanja (9 posto). Ovi su rezultati u skladu s prethodnim studijama koje pokazuju da je kod djece čiji su očevi izdržavali zatvorske kazne prisutno više rizičnih čimbenika za razvoj zdravstvenih problema.⁵ To se može objasniti činjenicom da zatvorenici - kod kojih je pojavnost problema povezanih s mentalnim zdravljem veća nego u općoj zajednici - često već pate od sličnih zdravstvenih problema u razdoblju prije zatvaranja, zajedno s činjenicom da problemi povezani s mentalnim problemima roditelja mogu utjecati na mentalno zdravlje djece, kako kroz biološke tako i kroz okolišne čimbenike (npr. neodgovarajuće roditeljstvo i nedostatak pažnje).⁶

255.-302. Wildeman, C. i Western, B. (2010.). Zatvaranje u osjetljivim obiteljima. *Budućnost djece*, 20(2), 157.-177.

3 Pogledajte: Hagan, J. i Dinovitzer, R. (1999.). Kolateralne posljedice zatvora na djecu, zajednice i zatvorenike. *časopis Crime & Justice*, 26, 121.-162. Murray, J. (2005.), nav. dj.

4 Duhig, A.M., Renk, K., Epstein, M.K. i Phares, V. (2000.). Dogovor između roditelja o problemima internalizacije, eksternalizacije i općeg ponašanja: meta-analiza. *časopis Clinical Psychology: Science and Practice*, 7(4), 435.-453.

5 Pogledajte: Glaze, L. i Maruschak, L. (2008.). *Roditelji u zatvoru i njihova maloljetna djeca*. Zavod za pravosudnu statistiku. Mumola, C. J. (2000.). *Roditelji u zatvoru i njihova djeca*. Posebno izvješće Zavoda za pravosudnu statistiku. Posebno izvješće Zavoda za pravosudnu statistiku. Murray, J. (2005.), nav. dj. Schnittker, J. i John, A. (2007.). *Trajna stigma: dugotrajne posljedice zatvaranja na zdravlje* *časopis Journal of Health and Social Behavior*, 48(2), 115.-130.

6 Pogledajte: Murray, J. i Farrington, D. P. (2008.). Posljedice zatvaranja roditelja na djecu. *Zločin i pravosuđe: pre-*

1 Dirkzwager, A. J. E. & Nieuwbeerta, P. (2014.). *Zatvorski projekt: Codeboek en Documentatie*. Leiden: Universiteit Leiden, NSCR.

2 Murray, J. i Farrington, D. P. (2005.). Zatvaranje roditelja: utjecaj na antisocijalno ponašanje dječaka i delinkvenciju tijekom života. *časopis Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(12), 1269.-1278. Murray, J., Loeber, R. i Pardini, D. (2012.). Uključivanje roditelja u kaznenopravni sustav i razvoj pojava krađe, konzumiranja marihuane, depresije i lošeg uspjeha u školi kod mladih. *časopis Criminology*, 50(1),

Fizičko zdravlje

Naša studija pokazuje da je kod djece čiji će očevi uskoro služiti zatvorsku kaznu zabilježeno više kroničnih zdravstvenih problema u usporedbi s općom populacijom, prema podacima iz nizozemskog Državnog instituta za javno zdravlje i okoliš.⁷ Kod djece čiji se roditelji suočavaju sa zatvorom zabilježena je značajno veća pojavnost problema s leđima i vratom, migrenama i bolovima u truhu. To je u skladu s prethodnim studijama koje bilježe da je niži društveno-ekonomski status (koji se povezuje sa zatvorenici) povezan s poboljšavanjem (morbidity) i lošijim životnim uvjetima.⁸ Nadalje, smanjenje financijske sposobnosti povezano sa zatvaranjem roditelja može uzrokovati smanjenje dostupnosti osiguranja i zdravstvenih ustanova za obitelj.⁹

Uspjeh u školovanju

Između ostalih čimbenika, ocijenili smo i uspjeh u školovanju djece čiji su očevi izdržavali zatvorske kazne. Očevi su izvijestili o korištenju posebnih obrazovnih programa u školovanju svoje djece, kao i o problemima u komunikaciji te emocionalnim problemima i problemima ponašanja, poteškoćama u razvoju i tjelesnim poteškoćama. Kod 30 posto djece zabilježene su poteškoće u učenju prije zatvaranja roditelja. Štoviše, dvanaest posto djece pohađalo je posebne škole za obrazovanje prema individualno planiranim nastavnim programima i intervencijama za postizanje akademskog uspjeha; to je dvostruko više nego u općoj populaciji.¹⁰ Očekivano je da na djecu očeva koji izdržavaju zatvorsku kaznu djeluju mnogi čimbenici

gled istraživanja, (37)37, 133.-206. Van de Rakt, M., Ruiter, S., De Graaf, N. D. i Nieuwbeerta, P. (2010.). Kada jabuka ne pada daleko od stabla? Statičke nasuprot dinamičkih teorija za predviđanje međugeneracijskog prenošenja uvjerenja. Časopis *Journal of Quantitative Criminology*, 26, 371.-389. Wildeman, C. (2010.). Zatvaranje roditelja i dokazi o psihički agresivnom psihičkom ponašanju djece iz osjetljivih obitelji i studija o dobrobiti djece. Društvene snage, 89(1), 285.-309.

7 RIVM. (2010.) *Klachten en kwalen bij kinderen in Nederland*. Den Haag: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

8 Pogledajte: Johnson, E. I. i Waldfogel, J. (2004.). Djeca roditelja zatvorenika: Višestruki rizici i životne okolnosti djece. U Pattillo, D. W. M. i Western, B. (ur.), *Zatvaranje u Americi: socijalni utjecaj masovnog zatvaranja* (str. 97.-131.). New York: Russell Sage Foundation. Western, B. (2002.). Utjecaj zatvaranja na mobilnost plaća i nejednakost. *Američka sociološka revija*, 67(4), 526.-546. Wildeman, C. (2012.). Zatvor i smrtnost dojenčadi. *Društveni problemi*, 59(2), 228.-257. Wildeman, C. (2010.), nav. dj.

9 Massoglia, M. (2008.). Zatvor kao izloženost: zatvor, zarazne bolesti i druge bolesti povezane sa stresom. Časopis *Journal of Health and Social Behavior*, 49(1), 56.-71. Wildeman, C. (2012.). Zatvor i (nejednakosti koje se odnose na) zdravlje stanovništva *Istraživanja društvene znanosti*, 41(1), 74.-91.

10 CBS (2011.). *Jaarboek Onderwijs in Cijfers-Statistics Netherlands*. Den Haag: Drukkerij Tuijtel BV, Hardinxveld-Giesendam.

izvan školskog okruženja, a koji utječu i na njihov uspjeh u školovanju. Istraživanja su pokazala da su mnogi muškarci koji izdržavaju kaznu zatvora ostvarili relativno nisku razinu formalnog obrazovanja. Studije koje istražuju razine obrazovanja zatvorenika pokazale su da 22 posto procjenjivanih zatvorenika u trenutku uhićenja nije završilo niti jednu razinu obrazovanja, a samo deset posto njih završilo je osnovnu školu ili posebne obrazovne programe.¹¹ Studije su također pokazale da kada su razine obrazovanja roditelja niske, niska su i očekivanja koja roditelji imaju u odnosu na razinu obrazovanja svoje djece, a utvrđeno je da je to povezano i sa stvarnim akademskim uspjehom djece.¹² Nadalje, pokazalo se da niske razine angažiranja roditelja utječu na loš akademski uspjeh; a budući da je razina angažiranja roditelja općenito slabija u obiteljima s lošijim društveno-ekonomskim statusom, to bi moglo objasniti lošiji akademski uspjeh u trenutačnom uzorku.¹³

Delinkvencija

Očevi su izvijestili da je osam posto djece uključene u studiju bilo uhićeno u nekom trenutku, što je visok postotak u odnosu na dva i pol posto u općoj populaciji u Nizozemskoj.¹⁴ Osim toga, visoka je i učestalost kazne maloljetničkog pritvora zabilježena kod te djece. Očevi su izvijestili o stopi maloljetničkog pritvora kod svoje djece, koja je četiri puta veća od stope za opću populaciju. U odnosu na ponašanje djece prije zatvaranja roditelja, naša je studija pokazala da su djeca redovito pokazivala znakove eksternalizacije problematičnog ponašanja (npr. kršenje pravila i agresivno ponašanje). Pogotovo je kod djece školske dobi zabilježena prilično visoka razina eksternalizacije ponašanja u usporedbi s djecom školske dobi u općoj populaciji (devet posto).¹⁵ To je bilo i očekivano s obzirom da su prethodne studije pokazale da kod djece očeva s eksternalizacijom

11 Mol, G. D. i Henneken-Hordijk, I. (2008.). *Gedetineerd in Nederland 2007: Een survey onder alle gedetineerden in het Nederlandse gevangeniswezen*. Den Haag: Dienst Justitiele Inrichtingen Nederland.

12 Zhang, Y., Haddad, E., Torres, B. i Chen, C. (2011.). Uzajamni odnosi između očekivanja roditelja, očekivanja adolescenata i postignuća adolescenata: longitudinalna analiza podataka NELS-a. Časopis *Journal of Youth and Adolescence*, 40(4), 479.-489.

13 Murray, J. i Farrington, D. P. (2008), nav. dj. Murray, J., Farrington, D. P. i Sekol, I. (2012.). Asocijalno ponašanje, mentalno zdravlje, uporaba droga i uspjeh u obrazovanju djece nakon zatvaranja roditelja: sustavni pregled i meta-analiza. Publikacija *Psychological Bulletin*, 138(2), 175.-210.

14 Laan, A. M. van der, Blom, M., Tollenaar, N. i Kea, R. (2010.). *Trends in de geregistreeerde jeugdcriminaliteit onder 12- tot en met 24-jarigen in de periode 1996-2007. Bevingingen uit de Monitor Jeugdcriminaliteit 2009*. Den Haag: WODC Cahier 2010.-2012.

15 Verhulst, F. C., van der Ende, J. i Koot, H. M. (1996.). *Handleiding voor de CBCL/4-18*. Rotterdam: Sveučilište Erasmus / Odjel za dječju i adolescentsku psihijatriju, dječja bolnica Sophia.

problema povezanih s mentalnim zdravljem postoji rizik od pojave sličnih mentalnih problema kroz međugeneracijsko prenošenje¹⁶, a studije su i ranije pokazale da su kod zatvorenika zabilježene relativno visoke razine eksternalizacije problema povezanih s mentalnim zdravljem.¹⁷

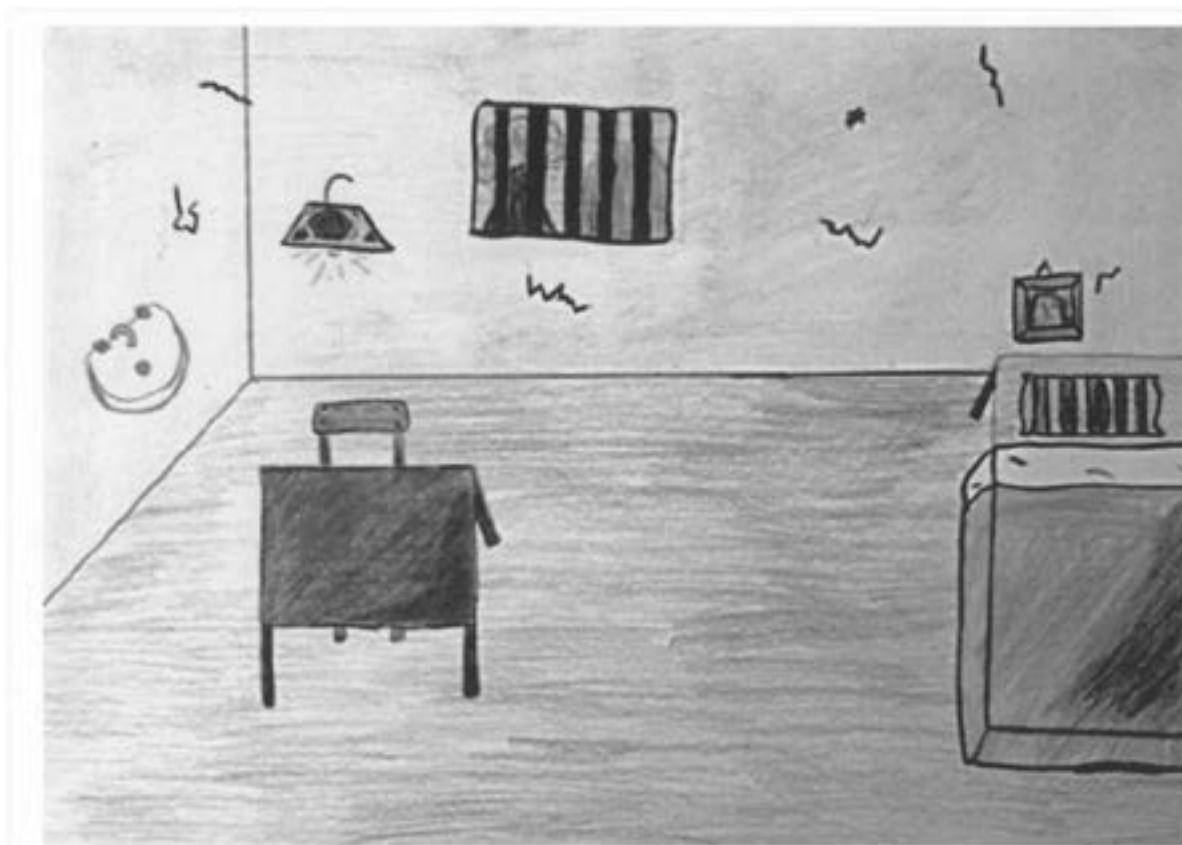
Zaključak

Ukratko, naša studija ukazuje na to da djeca čiji su očevi u zatvoru često pate zbog značajnih nedostataka koji se odnose na njihove životne okolnosti i dobrobit, u usporedbi s djecom u općoj populaciji. Očevi su

16 Pogledajte: Van der Rakt, M. i sur. (2010.), nav. dj. Van Meurs, I., Reef, J., Verhulst, F. i van der Ende, J. (2008.). Međugeneracijsko prenošenje problematičnog ponašanja djece: longitudinalna studija na temelju stanovništva. *Časopis Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 48(2), 138.-145.

17 Fazel, S. i Danesh, J. (2002.). Ozbiljni mentalni poremećaji kod 23.000 zatvorenika: sustavni pregled 62 istraživanja. *The Lancet*, 359, 545.-550. i Schnittker, J. i John, A. (2007.), nav.dj.

izvijestili o problemima koji se odnose na fizičko i psihičko zdravlje njihove djece, kao i o problemima s uspjehom u školi i delinkvijencijom. Naši rezultati ukazuju na nekoliko preporuka. Prvo, činjenica da djeca već pate zbog raznih nepovoljnih životnih okolnosti u trenutku zatvaranja roditelja zahtijeva sveobuhvatno razmatranje dobrobiti djece čiji očevi ulaze u kaznenopravni sustav; pojavnost zatvaranja roditelja može biti izvrsna prilika za intervencije i administriranje socijalnih službi prilagođenih starosnoj dobi. Drugo, preporučujemo daljnje istraživanje kako bi se ocijenili posebni zahtjevi povezani s roditeljstvom u ovoj jedinstvenoj ugroženoj skupini djece. Treće, potreban je razvoj i provedba odgovarajuće "procjene potreba" obitelji uključenih u kaznene postupke. Ako se to uvede, suci bi mogli biti naklonjeniji razmatranju potrebe prisutnosti oca i podrške kod kuće. Konačno, ako se radi o djeci, preporučujemo širu upotrebu alternativnih načina kažnjavanja kao što su uvjetne kazne i praćenje s pomoću elektroničkih uređaja.

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru

www.childrenofprisoners.eu

Children of Prisoners Europe neprofitna je organizacija registrirana u Francuskoj u skladu s francuskim Zakonom o udrugama iz 1901. godine.

SIRET : 437 527 013 00019

Ovaj časopis je izrađen uz finansijsku potporu Programa za prava, jednakost i građanstvo Europske unije. Za sadržaj je u potpunosti odgovorna organizacija Children of Prisoners Europe, a isti ni na koji način ne odražava stavove Europske komisije.